

ความหลากหลายของวรรณยุกต์และวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ

พินรัตน์ อัครวัฒนากุล *

วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยพายัพ ประเทศไทย

Tonal Diversity and Tone Sandhi in Lue

*Phinnarat Akharawatthanakun **

International College, Payap University, Thailand

Article Info

Academic Article

Article History:

Received 9 Decemer 2019

Revised 25 March 2020

Accepted 4 April 2020

คำสำคัญ

ภาษาลื้อ

ระบบวรรณยุกต์

วรรณยุกต์สนธิ

บทคัดย่อ

ภาษาลื้อเป็นภาษาหนึ่งในกลุ่มภาษาไทตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai) ภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง และบางถิ่นมีวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง ภาษาลื้อที่พูดในบริเวณต่าง ๆ ทั้งทางตอนใต้ของประเทศจีน ลาว และไทยที่เคยมีผู้ศึกษาวิจัยและนำเสนอไว้มีความหลากหลายและมีการแปรของวรรณยุกต์อย่างชัดเจน นอกจากนี้ในภาษาลื้อยังมีปรากฏการณ์ทางเสียงประการหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การเกิดวรรณยุกต์สนธิ (tone sandhi) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่พบไม่มากนักในภาษาไทตะวันตกเฉียงใต้ภาษาอื่น ๆ บทความวิชาการเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอภาพรวมของความหลากหลายของวรรณยุกต์ และการแปรของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ รวมทั้งจะแสดงรูปแบบการเกิดวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อถิ่นต่างๆ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เคยมีผู้เสนอไว้ นอกจากนี้จะแสดงหลักฐานการเกิดวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อถิ่นหนึ่งที่ได้จากการวิเคราะห์ทางกลศาสตร์ (acoustic phonetics) ซึ่งยังปรากฏไม่มากนักในเอกสารและงานวิจัยอื่นๆ ที่ผ่านมา

* Corresponding author

E-mail address:

akharawat@yahoo.com

Keywords:

Lue language
tone system
tone sandhi

Abstract

Lue is a Southwestern Tai language. Most Lue dialects have a 6-tone system while some have a 5-tone system. Having studied the earlier research on Lue dialects spoken in different areas such as Southern China, Laos, and Thailand, it can be said that tonal diversity and tone variations are clearly found in Lue dialects spoken in different areas. Furthermore, one interesting linguistic phenomenon in Lue dialects is tone sandhi which is rarely found in the other Southwestern Tai languages. This article presents the overall picture of tonal diversity and tone variations in Lue dialects. The patterns of tone sandhi in Lue dialects, based on the study of previous documents and research, will also be presented. Additionally, evidence from acoustic analysis of tones is used to confirm the tone sandhi patterns found in a Lue dialect. This kind of evidence of tone sandhi is rarely found in other research.

1. บทนำ

วรรณยุกต์จัดเป็นลักษณะทางภาษาที่เป็นลักษณะเด่นในภาษาหลายภาษาที่พูดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในแต่ละภาษาต่างก็มีความแตกต่างกันของวรรณยุกต์ทั้งในแง่ของจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ (tonal characteristics) เช่น ในภาษาไทยมาตรฐานมีวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง ได้แก่ วรรณยุกต์เสียงกลางระดับ /33/ ในคำว่า “คา” [k^ha:³³] วรรณยุกต์เสียงต่ำ-ตก /21/ ในคำว่า “ชา” [k^ha:²¹] วรรณยุกต์เสียงสูง-ตก (มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย) /42^(?)/ ในคำว่า “ข้า” [k^ha:^{42?}] และคำว่า “คาด” [k^hat⁴²] วรรณยุกต์เสียงสูง-ขึ้น-ตก หรือสูง-ขึ้น (มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย) /453^(?)/ ในคำว่า “คำ” [k^ha:^{453?}/k^ha:^{45?}] และคำว่า “คัด” [k^hat⁴⁵³/k^hat⁴⁵] และวรรณยุกต์เสียงต่ำ-ขึ้น /24/ ในคำว่า “ชา” [k^ha:²⁴] เป็นต้น เพราะความแตกต่างของวรรณยุกต์ในภาษาต่าง ๆ โดยเฉพาะในภาษาตระกูลไท (Tai Language Family) ในทางภาษาศาสตร์ วรรณยุกต์จึงเป็นเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งที่ใช้จัดกลุ่มหรือแบ่งกลุ่มย่อยของภาษา ตัวอย่างเช่น การแบ่งภาษาตระกูลไทออกเป็นกลุ่มย่อยโดยใช้เกณฑ์พัฒนาการของวรรณยุกต์ของนักภาษาศาสตร์ภาษาตระกูลไท เช่น Li (1960), Chamberlain (1975), Kullavanijaya and L-Thongkum (2000) ฯลฯ

เมื่อภาษาถิ่นต่าง ๆ ของภาษาใดภาษาหนึ่งพูดในบริเวณต่าง ๆ การแปรของภาษาอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในระดับคำ ระดับเสียง (พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์) และระดับไวยากรณ์ ในแง่การแปรของวรรณยุกต์นั้น เป็นประเด็นหนึ่งที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะในแง่ของการแปรตามถิ่นที่อยู่อาศัยและการแปรตามกลุ่มอายุของผู้พูด นอกเหนือจากการแปรของวรรณยุกต์แล้ว ยังมีปรากฏการณ์ทางเสียงเกี่ยวกับวรรณยุกต์ที่น่าสนใจ นั่นคือ วรรณยุกต์สนธิ (tone sandhi) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวรรณยุกต์ที่ปรากฏในคำหรือพยางค์ที่อยู่ในลำดับต่อกันมีอิทธิพลต่อกันทั้งในระดับสัทศาสตร์ (phonetics) และในระดับสัทวิทยา (phonology) ตัวอย่าง เช่น คำพยางค์เดียวที่เดิมมีวรรณยุกต์เสียงต่ำ อาจมีวรรณยุกต์เสียงสูงขึ้นเมื่อคำนั้น ๆ ปรากฏหน้าคำที่มีวรรณยุกต์เสียงสูง เป็นต้น (Crystal, 2008, p. 486) การเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ใด ๆ เนื่องจากอิทธิพลของวรรณยุกต์ใดวรรณยุกต์หนึ่งที่ปรากฏร่วมกันดังกล่าวมักแสดงในรูปแบบของกฎได้ ซึ่งกฎการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ดังกล่าวเรียกว่า “วรรณยุกต์สนธิ”

กฎวรรณยุกต์สนธิที่ปรากฏในภาษาต่าง ๆ มีความเรียบง่ายหรือซับซ้อนแตกต่างกัน และการนำเสนอวรรณยุกต์สนธิที่เคยมีผู้ศึกษาวิจัยไว้ มักนำเสนอในรูปแบบของการเขียนกฎว่า วรรณยุกต์ใดเปลี่ยนระดับเสียงอย่างไร และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อวรรณยุกต์นั้น ๆ ปรากฏในลำดับก่อนหรือหลังวรรณยุกต์ใด ดังตัวอย่างในภาษาจีนปักกิ่ง (Chen, 2000) ต่อไปนี้

ในภาษาจีนกลางที่พูดในกรุงปักกิ่ง (Beijing Mandarin) มีวรรณยุกต์ 4 หน่วยเสียง ได้แก่ T1 *ma* [55] “แม่” T2 *ma* [35] “กัญชา, ปอ” T3 *ma* [214] “ม้า” และ T4 *ma* [51] “ดำ” รูปแบบการเกิดสนธิของวรรณยุกต์ในภาษาจีนที่กล่าวถึงกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ การเกิด

สนธิของวรรณยุกต์ที่ 3 (T3 Sandhi) นั่นคือ การที่วรรณยุกต์ที่ 3 (T3) [214] เปลี่ยนเป็นวรรณยุกต์ที่ 2 [35] เมื่อปรากฏหน้าวรรณยุกต์ที่ 3 ดังตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

รูปแบบการเกิดสนธิวรรณยุกต์ในภาษาจีนปักกิ่ง

คำเดี่ยว	คำ/วลีสองพยางค์	วรรณยุกต์พื้นฐาน (base form)	วรรณยุกต์สนธิ (sandhi form)
<i>xiao</i> [214] “เล็ก”	<i>xiao gou</i> “สุนัขตัวเล็ก, ลูกสุนัข”	214. 214	→ 35. 214
<i>mai</i> [214] “ซื้อ”	<i>mai ma</i> “ซื้อม้า”	214. 214	→ 35. 214
<i>mai</i> [35] “ฝั่ง”	<i>mai ma</i> “ฝั่งม้า”	35. 214	= 35. 214

ดัดแปลงจาก Chen, 2000, p. 20

โดยทั่วไปว่า การสนธิของวรรณยุกต์อาจอยู่ในรูปแบบของการกลมกลืนเสียง (assimilation) หรือการผลักเสียง (dissimilation) เช่น ในภาษาจีนมาตรฐาน (Modern Standard Chinese) มีกฎวรรณยุกต์สนธิคือ 35/55 35 → 35/55 55 นั่นคือ เมื่อวรรณยุกต์เสียงกลาง-ขึ้น [35] ปรากฏตามหลังวรรณยุกต์เสียงกลาง-ขึ้น [35] หรือวรรณยุกต์เสียงสูงระดับ [55] วรรณยุกต์เสียงกลาง-ขึ้น [35] ดังกล่าวจะเปลี่ยนเป็นวรรณยุกต์เสียงสูงระดับ [55] ซึ่งถือเป็นการกลมกลืนเสียงของวรรณยุกต์ให้เป็นเสียงสูงเหมือนกับวรรณยุกต์ที่อยู่ก่อนหน้า (Goddard, 2005, p. 167) ส่วนตัวอย่างของวรรณยุกต์สนธิที่มีลักษณะของการผลักเสียง เช่น ในภาษาเทียนจิน (Tianjin) ซึ่งเป็นภาษาถิ่นหนึ่งของภาษาจีนแมนดาริน (Mandarin Chinese) มีวรรณยุกต์พื้นฐานจำนวน 4 หน่วยเสียง ได้แก่ วรรณยุกต์ต่ำ-ตก [21] สูง-ขึ้น [45] ต่ำ-ขึ้น [13] และสูง-ตก [53] แต่มีกฎวรรณยุกต์สนธิในลักษณะของการผลักเสียงที่ค่อนข้างซับซ้อน คือ เมื่อวรรณยุกต์ 2 หน่วยเสียงปรากฏข้าง ๆ กัน จะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นดังนี้ 21 21 → 13 21, 13 13 → 45 13, 53 53 → 21 53, 53 21 → 45 21 (Yip, 1995, p. 491; Milliken et al., 1997 อ้างถึงใน Goddard, 2005, p. 167)

ในแง่ของการเกิดวรรณยุกต์สนธิในภาษาตระกูลไท-กะไดนั้น จากการศึกษาดูเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาพบเฉพาะงานที่เกี่ยวกับวรรณยุกต์สนธิในภาษาจ้วงอู่หมิง (Wuming Zhuang) เท่านั้น (Snyder & Tianqiao, 1997) กล่าวคือ ภาษาจ้วงอู่หมิงเป็นภาษาจ้วงเหนือซึ่งจัดอยู่ภาษาตระกูลไทกลุ่มเหนือตามการจัดกลุ่มของฟิง กวย ลี (Li, 1977 อ้างถึงใน Snyder & Tianqiao, 1997, p. 107) ในภาษาจ้วงอู่หมิงมีวรรณยุกต์ที่ปรากฏในพยางค์เป็น ได้แก่ 1. [24] เช่น [pai²⁴] “ไป” 2. [21] เช่น [muw²¹] “มิ่ง (สรรพนามบุรุษที่ 2)” 3. [55] เช่น [ha⁵⁵] “ห้า” 4. [42] เช่น [yam⁴²] “น้ำ” 5. [35] เช่น [swi³⁵] “ล้าง” 6. [33] เช่น [tauw³³] “ตะเกียบ” และมีวรรณยุกต์ที่ปรากฏในพยางค์ตายสระเสียงสั้นและสระเสียงยาว ได้แก่ 7. [55] เช่น [ti: ⁵⁵] “เหล็ก” 7'. [55] เช่น [nap⁵⁵] “แทรก” 8. [35] เช่น [nap³⁵] “ขัดขวาง” 9. [33] เช่น [ka: p³³] “กด” 9'. [33] เช่น [nat³³] “ลักษณะนาม

ของเมล็ดข้าว” 10. [42] เช่น [la:p⁴²] “ซีผึ่ง” รูปแบบการสนธิวรรณยุกต์ในภาษาจ้วงถิ่นดังกล่าวได้แก่ วรรณยุกต์ที่ 1, 5, 8 → [55] และวรรณยุกต์ที่ 2, 6, 9 → [42] ซึ่งเป็นการสนธิที่เกิดขึ้นเมื่อวรรณยุกต์มีการเปลี่ยนเสียงโดยได้รับอิทธิพลของวรรณยุกต์ที่ตามมา ตัวอย่างเช่น¹

- T1 [24] → [55]/ ____ T2 [21]

soŋ²⁴ pau⁴² pai²⁴ ram²⁴ tai²¹ → soŋ²⁴ pau⁴² pai²⁴ ram⁵⁵ tai²¹
 “สอง” “ลักษณะนาม” “ไป” “ห้าม” “ไต่ตะ” “คนสองคนไปห้ามไต่ตะ”

- T2 [21] → [42]/ ____ T1 [24], T6 [33] → [42]/ ____ T1 [24]

wun²¹ huŋ²⁴ ku³³ hoŋ²⁴ → wun⁴² huŋ²⁴ ku⁴² hoŋ²⁴
 “คน” “ใหญ่” “ทำ” “งาน” “ผู้ใหญ่ทำงาน”

(ดัดแปลงจาก Snyder & Tianqiao, 1997, p. 117)

นอกจากการสนธิของวรรณยุกต์แล้ว ในบางภาษายังมีปรากฏการณ์ทางเสียงวรรณยุกต์ประการหนึ่งคือ การมีอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์ (tonal articulation) ซึ่งคล้ายคลึงและแทบจะแยกไม่ได้จากการเกิดสนธิวรรณยุกต์ แต่ปรากฏการณ์ทางเสียงวรรณยุกต์ทั้งสองประการมีความแตกต่างกันดังนี้ (1) การมีอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์มีเพียงการกลมกลืนเสียงเท่านั้น ส่วนการสนธิวรรณยุกต์มีทั้งการกลมกลืนเสียงและการผลักเสียง² (2) การมีอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์เกิดขึ้นเพราะข้อจำกัดหรือลักษณะทางกายภาพของการออกเสียงและไม่ได้เกิดขึ้นโดยเฉพาะเจาะจงในภาษาใดภาษาหนึ่ง ในขณะที่การสนธิวรรณยุกต์เกิดขึ้นเฉพาะภาษา โดยมีเงื่อนไขทางสัทวิทยาและวิทยาหน่วยคำ (morphological and phonological condition) และ (3) การเกิดวรรณยุกต์สนธิอาจมีผลต่อการเปลี่ยนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ ในขณะที่การมีอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์มีผลต่อการเกิดรูปแปรของวรรณยุกต์ (allotonic) เท่านั้น (Shen, 1992 อ้างถึงใน Chen, 2000, p. 25)

นอกจากนี้การเกิดวรรณยุกต์สนธิยังเป็นกระบวนการที่รับรู้ได้สำหรับผู้ที่ได้รับการฝึกทางด้านภาษาฟัง (Chen, 2000, p. 27) เนื่องจากการเกิดสนธิวรรณยุกต์เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับสัทวิทยาในภาษา มีความคงที่ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับวัจนลีลาหรือความเร็วในการพูดปรากฏการณ์ดังกล่าวมักนำไปสู่การเปลี่ยนของวรรณยุกต์จากประเภทหนึ่งไปอีกประเภทหนึ่ง ส่วนการมีอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์นั้นเกิดขึ้นในระดับสัทศาสตร์ ไม่ได้มีผลต่อการเปลี่ยน

¹ ในบทความนี้ผู้เขียนได้เรียกรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียงด้วยตัวอักษร “T” (= Tone) เช่น T1 = วรรณยุกต์ที่ 1 หรือ T2 = วรรณยุกต์ที่ 2 ฯลฯ เพื่อให้สอดคล้องกับการเขียนกฎวรรณยุกต์สนธิที่ปรากฏในภาษาถิ่นต่าง ๆ

² ต่อมามีการตั้งข้อสังเกตว่า เกณฑ์ที่ (1) ในช่วงต้นอาจไม่จริงเสมอไปและการมีอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์มีทั้งแบบกลมกลืนเสียงและผลักเสียง ตัวอย่างเช่น ในภาษาจีนแมนดาริน วรรณยุกต์เสียงขึ้น [35] และวรรณยุกต์เสียงตก [53] มีระดับเสียงที่สูงขึ้นเมื่อปรากฏหน้าวรรณยุกต์เสียงต่ำ [214] ซึ่งจัดเป็นการมีอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์ในลักษณะของการผลักเสียง (Shih 1987, p. 10 อ้างถึงใน Chen, 2000, p. 25)

ประเภทของวรรณยุกต์ และเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในรูปแบบของการออกเสียงแบบไล่ระดับ (gradient phonetic effect) มีความไม่คงที่หรือมีการแปรเปลี่ยนค่อนข้างสูงตามวจนลีลาและความเร็วในการพูดของผู้พูด (Zhang & Liu, 2011)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาการมีอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์ โดยเน้นเฉพาะภาษาตระกูลไท พบเฉพาะการศึกษาการมีอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์ในภาษาไทยเท่านั้น ตัวอย่างเช่น เอ็บรัมสัน (Abramson, 1979) ศึกษาการมีอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์ในภาษาไทยด้วยวิธีการทางกลศาสตร์ พบว่า วรรณยุกต์เสียงกลาง ต่ำ และสูง มักเป็นเสียงระดับ ในขณะที่วรรณยุกต์เสียงตกและเสียงขึ้นเป็นวรรณยุกต์เลื่อนระดับ อย่างไรก็ตาม แม้วรรณยุกต์ทั้ง 5 หน่วยเสียงจะปรากฏในบริบทที่มีเสียงวรรณยุกต์อื่น ๆ แต่ก็ยังมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ยังมีการศึกษาการมีอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์ตามเสียงหน้าในภาษาไทย (Gandour, et. al., 1992a) ที่พบว่า ความชันของระดับเสียง (F_0 slope) ของวรรณยุกต์เสียงกลางมีการแปรตามเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ที่อยู่ด้านหน้า เช่น เมื่อปรากฏตามวรรณยุกต์เสียงต่ำ ส่วนต้นของวรรณยุกต์เสียงกลางจะสูงขึ้น และเมื่อปรากฏตามวรรณยุกต์เสียงตก ส่วนต้นของวรรณยุกต์เสียงกลางจะต่ำลง เช่นเดียวกับการศึกษาการได้รับอิทธิพลของเสียงที่ตามมาด้านหลังของวรรณยุกต์ในคำนามที่เป็นคำประสมสองพยางค์ (Gandour, et. al., 1992b) และพบว่า เสียงวรรณยุกต์ที่ตามมาด้านหลังมีอิทธิพลต่อวรรณยุกต์ที่อยู่ด้านหน้า กล่าวคือ วรรณยุกต์เสียงตกจะมีระดับเสียงที่สูงขึ้นและมีความชันมากขึ้นเมื่อปรากฏหน้าวรรณยุกต์เสียงต่ำและเสียงขึ้นซึ่งล้วนเป็นวรรณยุกต์ที่มีระดับเสียงในตอนต้นเป็นเสียงต่ำ แต่เมื่อปรากฏหน้าวรรณยุกต์เสียงตกซึ่งมีระดับเสียงในตอนต้นเป็นเสียงสูง วรรณยุกต์เสียงตกจะมีระดับเสียงต่ำลงและความชันน้อยลง

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้นทำให้กล่าวได้ว่า ในแง่ของภาษาตระกูลไทมีเฉพาะงานที่ศึกษาอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์ในภาษาไทยเท่านั้นที่มีการนำเสนอหลักฐานทางกลศาสตร์ แต่ยังไม่มียานใดที่แสดงหลักฐานทางกลศาสตร์ของการสนธิวรรณยุกต์แต่อย่างใด นอกจากนี้การกล่าวถึงวรรณยุกต์สนธิเท่าที่ผ่านมา มักเน้นเฉพาะวรรณยุกต์สนธิที่ปรากฏในภาษาตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan language family) ซึ่งมีการเกิดวรรณยุกต์สนธิที่นำเสนอเป็นกฎได้ค่อนข้างชัดเจน แต่วรรณยุกต์สนธิที่ปรากฏในภาษาตระกูลไท มีผู้กล่าวถึงไม่มากนัก และการนำเสนอตัวอย่างวรรณยุกต์สนธิให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยใช้วิธีการทางกลศาสตร์ (acoustic phonetics analysis) ยังมีค่อนข้างจำกัดดังกล่าวข้างต้น

บทความวิชาการเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอภาพรวมของความหลากหลายของวรรณยุกต์และวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ (Lue/Lü) หรือไทลื้อ (Tai Lue/Tai Lü) ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มภาษาไทตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai) ตามการแบ่งกลุ่มภาษาตระกูลไทของพัง

กวย ลี (Li, 1960)³ และแชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1975) ชาวไทหรือไทลื้ออพยพเข้ามาอยู่ในเขตสิบสองปันนา ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 มีเมืองเชียงรุ่ง (หรือเชียงรุ่ง) เป็นเมืองหลวงในสมัยนั้นและเรียกตนเองว่า “คนลื้อ” หรือ “ไทลื้อ” ปัจจุบันชาวไทลื้ออาศัยกระจายอยู่ทั่วไปในดินแดนสิบสองปันนา ในประเทศไทยมีชาวไทลื้ออาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือ ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา น่าน และแพร่ บรรพบุรุษของชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ บางส่วนถูกกวาดต้อนมาจากสิบสองปันนา ในคราวเกิดสงครามและบางส่วนอพยพตามมาในภายหลัง นอกจากนี้ยังมีชาวไทลื้ออาศัยกระจายอยู่เมืองต่าง ๆ ในบางประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย ได้แก่ เมียนมา (เช่น เมืองยอง เมืองยู่ เมืองเชียงตุง ฯลฯ) เวียดนาม (เช่น เมืองบินลูห์ เมืองถน เป็นตัน) และลาว (เช่น เมืองสิง เมืองหลวงภูคา เมืองลองในหลวงน้ำทา เมืองหงสาในแขวงไชยะบุรี หลวงพระบาง บ่อแก้ว ฯลฯ) (โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา, 2551)

ในการอธิบายเกี่ยวกับวรรณยุกต์ในภาษาลื้อในบทความนี้จะใช้วิธีการบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ระบบเสียงตามแนวสัทวิทยา (Phonology) และวิทยาภาษาถิ่น (Dialectology) ด้วยการบรรยายจำนวนหน่วยเสียงของวรรณยุกต์และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ และบรรยายการปรากฏของหน่วยเสียงวรรณยุกต์โดยใช้แนวคิดทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบเชิงประวัติ (Comparative and Historical Linguistics) ที่สะท้อนให้เห็นวิวัฒนาการของวรรณยุกต์เพื่อแสดงให้เห็นว่าภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ มีการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ (tonal merger and split) ในรูปแบบใดบ้าง ดังนั้นการแสดงระบบวรรณยุกต์ของภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ ในบทความนี้จะแสดงด้วยเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่น/ไทถิ่นที่เรียกว่า “กล่องวรรณยุกต์” (tone box) ตามแนวคิดของวิลเลียม เจ. เกดนี (Gedney, 1972)⁴ ซึ่งจะครอบคลุมทั้งรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียง จำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ การแสดงระบบวรรณยุกต์ด้วยกล่องวรรณยุกต์จะช่วยให้เห็นความหลากหลายของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

ในแง่ของวรรณยุกต์สนธิ์นั้น บทความนี้จะนำเสนอตัวอย่างวรรณยุกต์สนธิ์ในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ และหลักฐานการเกิดวรรณยุกต์สนธิ์ในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือ ซึ่งพูดในหมู่บ้านหลวงเหนือ

³ ในเอกสารและงานวิจัยบางชิ้นเรียกชื่อนักภาษาศาสตร์ชาวจีนท่านนี้ (Li Fang Kuei, Fang Kuei Li, หรือ Li Fanggui) หลายชื่อ เช่น หลี่ฟังกุ้ย หลี่ฟางเกว้ย ฟังเกว้ยลี ฟางเกว้ยหลี่ ฟังกุ้ยหลี่ เป็นต้น (เมฆม สอดส่องกฤษ, 2559) ส่วนในบทความนี้จะเรียกชื่อนักภาษาศาสตร์ท่านนี้ว่า “ฟิง กวย ลี” ตามที่ปรากฏในงานของนักภาษาศาสตร์ไทยท่านต่าง ๆ เช่น ดุษฎีพร ชำนิโรคนันต์ (2526) ปรานี กุลละวณิชย์ (2527) ธีระพันธ์ ล. ทองคำ (2543) อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2548) เป็นต้น

⁴ ดูรายละเอียดใน Gedney, W.J. (1972). A checklist for determining tones in Tai dialects. In M.E. Smith (Ed.), *Studies in Linguistics in Honor of George L. Trager* (pp. 423–437). The Hague: Mouton.

ตำบลดวงเหนือ อำเภอตอสะแก จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นหลักฐานที่ได้จากการวิเคราะห์วรรณยุกต์ด้วยวิธีการทางกลศาสตร์ (Acoustic Phonetics) แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากอิทธิพลของวรรณยุกต์อื่น ๆ ที่ปรากฏในตำแหน่งก่อนหน้า หรือตำแหน่งถัดไป

2. ความหลากหลายและการแปรของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวรรณยุกต์ในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ ทั้งที่พูดในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ เท่าที่สืบค้นได้ส่วนใหญ่นำเสนอในรูปแบบของวิทยานิพนธ์และรายงานการวิจัยที่ศึกษาลักษณะทางภาษาในภาษาลื้อที่พูดในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ได้แก่ จันทอนใต้ (สิบสองปันนา) และสปป.ลาวซึ่งศึกษารวมไปถึงระบบวรรณยุกต์ด้วย จากการศึกษาระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ ตามที่เคยมีผู้นำเสนอไว้และผู้เขียนสืบค้นได้รวม 49 ระบบ (ดูภาคผนวก) จะเห็นว่า ภาษาลื้อมีความหลากหลายและมีการแปรของวรรณยุกต์ตามถิ่นที่พูด และในแต่ละถิ่นอาจมีการแปรตามกลุ่มอายุของผู้พูดด้วย การแปรของวรรณยุกต์ทั้งในรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์และสัทลักษณะของวรรณยุกต์มีรายละเอียดดังนี้

2.1 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ

ภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ ที่มีระบบวรรณยุกต์แยกเป็น 49 ระบบ (ดูภาคผนวก) มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ในแนวตั้ง (ในคอลัมน์ A B C DL และ DS) และแนวนอน (ระหว่างคอลัมน์) ของกล่องวรรณยุกต์ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2

รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ

รูปแบบ ที่	รูปแบบการแยกเสียงรวม เสียงวรรณยุกต์	ระบบวรรณยุกต์ที่ปรากฏใน ภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ (จำนวนรวม 49 ระบบ)	ร้อยละของระบบ วรรณยุกต์ที่ปรากฏใน ภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ
แนวตั้ง			
คอลัมน์ A			
1.	A123-4	34	69.39
2.	A12-34	5	10.20
4.	A1-23-4	5	10.20
3.	A1-234	4	8.16
5.	A1-2-3-4 (A1=A3, A2=A4)	1	2.04
คอลัมน์ B			
1.	B123-4	49	100
คอลัมน์ C			
1.	C123-4	49	100

รูปแบบ ที่	รูปแบบการแยกเสียงรวม เสียงวรรณยุกต์	ระบบวรรณยุกต์ที่ปรากฏใน ภาษาท้องถิ่นต่าง ๆ (จำนวนรวม 49 ระบบ)	ร้อยละของระบบ วรรณยุกต์ที่ปรากฏใน ภาษาท้องถิ่นต่าง ๆ
คอลัมน์ DL			
1.	DL123-4	49	100
คอลัมน์ DS			
1.	DS123-4	49	100
แนวนอน			
1.	B123=DL123	49	100
2.	B4=DL4	49	100
3.	DL4=DS4	49	80
4.	B4=C123=DL4	10	20.40
5.	DL123=DS123	6	12.24

รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงทั้งแนวตั้งและแนวนอนที่ปรากฏในภาษาท้องถิ่นต่าง ๆ ส่วนใหญ่คือรูปแบบในช่องที่แรเงา ได้แก่ การแยกเสียงวรรณยุกต์ในแต่ละคอลัมน์แบบ 2 ทาง (two-way split) คือ A/B/C/DL/DS123-4 และการรวมเสียงวรรณยุกต์แบบ B123=DL123 B4=DL4 และ DL4=DS4

2.2 สัมผัสของวรรณยุกต์ในภาษาสื่อ

สัมผัสของวรรณยุกต์ในภาษาสื่อท้องถิ่นต่าง ๆ ที่รวบรวมและสรุปจากเอกสารและงานวิจัยที่เคยมีผู้นำเสนอไว้แสดงในตารางต่อไปนี้⁵ โดยในตารางต่อไปนี้จะแสดงเฉพาะระบบวรรณยุกต์ที่ปรากฏในภาษาสื่อท้องถิ่นต่าง ๆ ส่วนใหญ่ โดยเฉพาะวรรณยุกต์ในคอลัมน์ A จะนำเสนอเพียงรูปแบบที่มีการแยกเสียงแบบ A123-4 เท่านั้นเนื่องจากเป็นรูปแบบที่ปรากฏมากกว่ารูปแบบอื่น ๆ ดังกล่าวในหัวข้อ 2.1 ข้างต้น

⁵ ในตารางที่ 3 จะใช้ชื่อวรรณยุกต์ที่ระบุระดับเสียงสูง-ต่ำและระบุว่าเป็นวรรณยุกต์ระดับหรือเลื่อนระดับแทนการใช้ตัวเลข เนื่องจากในงานแต่ละชิ้นมีระบบการเรียกชื่อวรรณยุกต์ที่ต่างกันและตัวเลขที่ใช้ก็ต่างกัน เช่น วรรณยุกต์เสียงต่ำระดับอาจแสดงด้วยตัวเลขคือ [11] หรือ [22] วรรณยุกต์เสียงสูง-ตกอาจแทนด้วยตัวเลข [41] [42] หรือ [51] เป็นต้น

๔
ตารางที่ 3

ลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาถิ่นต่าง ๆ

A123	จำนวน	A4	จำนวน	B123	จำนวน	B4	จำนวน	C123	จำนวน	C4	จำนวน	DL123	จำนวน	DL4	จำนวน	DS123	จำนวน	DS4	จำนวน
สูงระดับ	19	กลาง-ตก	15	กลาง-ตก-ขึ้น	18	กลางระดับ	30	ต่ำ-ขึ้น(ไม่เสียงกักที่เส้นเสียง)	17	สูง-ตก(ไม่เสียงกักที่เส้นเสียง)	13	กลาง-ตก-ขึ้น	18	กลางระดับ	31	สูงระดับ	16	กลางระดับ	24
กลาง-ขึ้น	6	สูง-ตก	8	กลาง-ขึ้น	13	สูง-ตก	11	สูง-ตก(ไม่เสียงกักที่เส้นเสียง)	9	กลาง-ตก(ไม่เสียงกักที่เส้นเสียง)	11	กลาง-ขึ้น	13	สูง-ตก	10	สูง-ขึ้น	11	สูง-ตก	15
สูง-ขึ้น	4	กลาง-ขึ้น-ตก	6	ต่ำ-ขึ้น	8	กลาง-ตก	9	กลาง-ตก(ไม่เสียงกักที่เส้นเสียง)	7	ต่ำ-ระดับ(ไม่เสียงกักที่เส้นเสียง)	9	ต่ำ-ขึ้น	8	กลาง-ตก	10	กลาง-ขึ้น	9	กลาง-ตก	๑๕
กลาง-ตก-ขึ้น	4	กลาง-ขึ้น	3	ต่ำระดับ	6	กลางระดับ-ตก	2	ต่ำ-ระดับ(ไม่เสียงกักที่เส้นเสียง)	7	สูง-ขึ้น-ตก	6	ต่ำระดับ	7	กลาง-ตก-ขึ้น	3	ต่ำ-ขึ้น	9	กลาง-ขึ้น-ตก	4
ต่ำ-ขึ้น	3	กลางระดับ-ตก	2	กลาง-ตก	4	สูง-ขึ้น-ตก	2	สูง-ตก(ไม่เสียงกักที่เส้นเสียง)	4	ต่ำ-ตก(ไม่เสียงกักที่เส้นเสียง)	6	สูง-ขึ้น	4	ต่ำระดับ	2	กลาง-ตก-ขึ้น	6	ต่ำระดับ	4
กลางระดับ-ขึ้น	2	สูงระดับ	2	สูง-ขึ้น	4	ต่ำ	2	ต่ำ-ตก(ไม่เสียงกักที่เส้นเสียง)	5	กลาง-ขึ้น-ตก	3	กลาง-ตก	4	กลางระดับ-ตก	1	กลางระดับ-ขึ้น	2	สูงระดับ	2'
ต่ำ-ตก-ขึ้น	2	กลางระดับ	2	สูง-ตก	3	ต่ำ-ตก	1	ต่ำ-ตก-ขึ้น(ไม่เสียงกักที่เส้นเสียง)	3	กลางระดับ-ขึ้น	3	สูง-ตก	3	สูง-ขึ้น-ตก	1	สูง-ขึ้น-ตก	1	กลาง-ขึ้น	1
ต่ำระดับ-ขึ้น	1	ต่ำระดับ	2	ต่ำระดับ-ขึ้น	2	กลาง-ตก-ขึ้น	1	สูงระดับ-ตก	2	กลางระดับ	2	ต่ำระดับ-ขึ้น	2	ต่ำ-ตก	1	สูง-ตก-ขึ้น	1	กลางระดับ-ตก	1
กลางระดับ	1	สูง-ขึ้น-ตก	1	กลาง-ตกระดับ	1	กลาง-ขึ้น-ตก	1	ต่ำ-ขึ้น-ตก	2	ต่ำ-ขึ้น-ตก	2	กลาง-ขึ้น	1	สูง-ตก-ขึ้น	1	กลางระดับ	1	กลาง-ตก	1
สูง-ตก	1	ต่ำ-ตก	1	กลาง-ขึ้น	1	สูง-ตก-ขึ้น	1	กลางระดับ	2	สูงระดับ-ตก(มีเสียงกักที่เส้นเสียง)	1	สูง-ตก-ขึ้น	1	กลาง-ตกระดับ	1	กลาง-ตก	1	กลาง-ตก-ขึ้น	1
		กลางระดับ-ตก	1	สูง-ตก-ขึ้น	1	กลาง-ตก-ขึ้น	1	กลาง-ตก-ขึ้น	1	สูง-ขึ้น	1	ต่ำ-ตก-ขึ้น	1	สูงระดับ	1			สูง-ขึ้น-ตก	1
		สูงระดับ-ตก	1	ต่ำ-ตก-ขึ้น	1	กลาง-ขึ้น-ตก	1	กลาง-ขึ้น-ตก	1	กลาง-ขึ้น	2	กลางระดับ	1						
				กลางระดับ	1	กลางระดับ	1	สูงระดับ	1	สูงระดับ	1								

จากการศึกษาระบบวรรณยุกต์⁶ในภาษาลือถิ่นต่าง ๆ สรุปได้ว่า ในภาษาลือส่วนใหญ่มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์และมีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในภาษาลือส่วนใหญ่

	A	B	C	DL	DS
1					
2	T.1	T.3	T.5	T.3	T.1
3					
4	T.2	T.4	T.6	T.4	

ภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ภาษาลือถิ่นต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงในแต่ละคอลัมน์เหมือนกัน คือ มีการแยกของเสียงวรรณยุกต์แบบ 2 ทาง ได้แก่ A123-4 B123-4 C123-4 DL123-4 และ DS123-4 นอกจากนี้ยังมีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ B กับ DL (และ DS) ได้แก่ B123=DL123 และ B4=DL4(=DS4) กล่าวคือ วรรณยุกต์ใน B123 เป็นเสียงเดียวกันกับวรรณยุกต์ใน DL123 และวรรณยุกต์ใน B4 กับ DL4 เป็นเสียงเดียวกัน (และในบางถิ่นอาจรวมวรรณยุกต์ใน DS4 ด้วย) ระบบวรรณยุกต์ที่ปรากฏในภาษาลือส่วนใหญ่ดังกล่าวสามารถใช้เป็นหลักฐานนำไปสู่การศึกษาวิชาการสืบสร้างวรรณยุกต์ดั้งเดิมในภาษาลือ รวมทั้งการตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ในภาษาลือได้ โดยเฉพาะเมื่อมีหลักฐานให้เห็นได้ว่า ภาษาลือถิ่นต่าง ๆ ในปัจจุบันมีระบบวรรณยุกต์ที่หลากหลายอย่างเห็นได้ชัด

เมื่อเปรียบเทียบกับงานอื่น ๆ พบว่า รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในช่วงต้นสอดคล้องกับในงานของแชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1975) ที่เคยจัดภาษาลือให้อยู่ในกลุ่มภาษาไทตะวันตกเฉียงใต้กลุ่มย่อย P⁷ ที่มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์คือ

⁶ การนำเสนอ “ระบบวรรณยุกต์” ในบทความนี้จะครอบคลุมรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียง จำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ซึ่งเป็นการนำเสนอโดยบูรณาการแนวคิดทางสัทวิทยากับภาษาศาสตร์เปรียบเทียบเชิงประวัติเพื่อให้เห็นภาพรวมของระบบวรรณยุกต์ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น (ดูหัวข้อที่ 1 บทนำ)

⁷ แชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1975) แบ่งภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ออกเป็น 2 กลุ่มย่อยตามพัฒนาการของพยัญชนะต้นเสียงกัก ก้อง (voiced stops) เช่น *b, *d, *g ได้แก่ กลุ่ม PH หมายถึง กลุ่มภาษาที่มีการพัฒนาของพยัญชนะต้นเสียงกัก ก้อง เป็นเสียงกัก ไม่ก้อง ฟันลม (voiceless aspirated stop) คือ *b, *d, *g > ph, th, kh เช่น ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาลาว ภาษาพวน ฯลฯ และกลุ่ม P หมายถึง กลุ่มภาษาที่มีการพัฒนาของเสียงพยัญชนะต้นเสียงกัก ก้อง เป็นเสียงกัก ไม่ก้อง ไม่ฟันลม (voiceless unaspirated stop) คือ *b, *d, *g > p, t, k เช่น ภาษาไทยวน/ไทยถิ่นเหนือ ภาษาลือ ภาษาจีน ฯลฯ

*ABCD 123-4 และ B=DL นั่นคือ การที่วรรณยุกต์ในคอลัมน์ ABCD แยกเสียงเป็น 2 ทางและมีการรวมเสียงของวรรณยุกต์ในคอลัมน์ B กับ DL

ในแง่ลักษณะของวรรณยุกต์ หากพิจารณาในภาพรวมจะเห็นว่า ภาษาลี้อถิ่นต่าง ๆ ส่วนใหญ่มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์และแต่ละหน่วยเสียงวรรณยุกต์มีลักษณะดังนี้

ตารางที่ 4 ลักษณะของวรรณยุกต์ที่ปรากฏในภาษาลี้อส่วนใหญ่

วรรณยุกต์ ที่	ปรากฏในช่องวรรณยุกต์	ลักษณะที่ปรากฏเป็นส่วนใหญ่
1	A123 = DS123	สูงระดับ [44]/[55]
2	A4	กลาง-ตก [31]/[32]
3	B123 = DL123	กลาง-ตก-ขึ้น [313]/[323]/[324]
4	B4 = DL4 (=DS4)	กลางระดับ [33]
5	C123	ต่ำ-ขึ้น (มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย) [12 ^(?)]/[13 ^(?)]
6	C4	สูง-ตก (มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย) [41 ^(?)]/[42 ^(?)]/[43 ^(?)]/[53 ^(?)]

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ในภาพรวมจะเห็นว่า ภาษาลี้อถิ่นต่าง ๆ มีลักษณะของวรรณยุกต์ที่คล้ายกัน แต่ก็มีความแตกต่างของหน่วยเสียงที่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามถิ่นที่พูดของภาษาลี้อแต่ละถิ่นหรือตามกลุ่มอายุของผู้พูด ความแตกต่างดังกล่าวอาจขึ้นอยู่กับวิธีการวิเคราะห์วรรณยุกต์ในงานวิจัยแต่ละชิ้น ซึ่งมีทั้งการวิเคราะห์ด้วยการฟังและการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางกลศาสตร์ ซึ่งจะช่วยให้แสดงผลลักษณะของวรรณยุกต์ในรายละเอียดได้ชัดเจนมากกว่าการฟัง

เมื่อพิจารณาวรรณยุกต์ในภาษาลี้อถิ่นในภาพรวมจะเห็นได้ว่า ภาษาลี้อมีระบบวรรณยุกต์ 2 รูปแบบใหญ่ ๆ ได้แก่ ระบบที่มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์และระบบที่มี 5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ (ดูภาคผนวก) ระบบที่ปรากฏในภาษาลี้อส่วนใหญ่ ได้แก่ ระบบที่มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดังกล่าวในข้างต้น

นอกจากการนำเสนอระบบวรรณยุกต์ในภาษาลี้อถิ่นต่าง ๆ ดังที่ปรากฏในงานวิจัยที่ผ่านมา มีงานวิจัยบางชิ้นที่กล่าวถึงปรากฏการณ์ทางเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลี้อที่น่าสนใจ คือ การสนธิวรรณยุกต์หรือการเกิดวรรณยุกต์สนธิ (tone sandhi) ดังจะได้นำเสนอในหัวข้อต่อไป

3. วรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับวรรณยุกต์ในภาษาลื้อพบว่า มีงานเพียงบางชิ้นเท่านั้นที่กล่าวถึงวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ และงานส่วนใหญ่นำเสนอให้เห็นเฉพาะรูปแบบหรือกฎการเกิดวรรณยุกต์สนธิ แต่ไม่ได้นำเสนอให้เห็นหลักฐานทางกลศาสตร์ของการเกิดวรรณยุกต์สนธิแต่อย่างใด รูปแบบการเกิดวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อที่เคยมีผู้ศึกษาและนำเสนอไว้มีดังนี้

3.1 รูปแบบการเกิดวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ

ภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ ที่ศึกษาในงานวิจัยบางชิ้นและงานชิ้นนั้น ๆ ได้นำเสนอเกี่ยวกับวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อด้วย ได้แก่ ภาษาลื้อ เชียงทอง สิบสองปันนา (Li, 1964 อ้างถึงใน Williams, 1986) ภาษาลื้อเมืองยอง (Gedney, 1969 อ้างถึงใน Hudak, 2008) ภาษาลื้อ ม.หัวฝาย ต.กล้วยแพะ อ.เมือง จ.ลำปาง (Lamchiangdase, 1984 อ้างถึงในนิภา อัมพรพรรดี, 2529, นันทริยา ลำเจียกเทศ, 2530) ภาษาลื้อ ม.น้ำแวน อ.เชียงคำ จ.พะเยา (Hanna อ้างถึงในนิภา อัมพรพรรดี, 2529 จากการพูดคุยส่วนตัว) ภาษาลื้อ ม.สันมะพาน จ.เชียงราย (Ploykaew, 1985 อ้างถึงในนิภา อัมพรพรรดี, 2529) ภาษาลื้อ ม.หนองบัว ต.ท่าวังผา อ.ท่าวังผา จ.น่าน (นิภา อัมพรพรรดี, 2529; พิณรัตน์ อัครวิวัฒนากุล, 2555) และภาษาลื้อ แขวงไชยบุรี สปป.ลาว (มีวรรณ ลิ่ววัฒนและคณะ, 2525) รูปแบบของวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ ข้างต้นมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 ภาษาลื้อ เชียงทอง สิบสองปันนา (Li, 1964 อ้างถึงใน Williams, 1986)

ระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ (Lü) ถิ่นเชียงทอง สิบสองปันนา (Li, 1964 อ้างถึงใน Williams, 1986) ประกอบด้วยวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียงดังแสดงในตารางต่อไปนี้ (ดูภาคผนวก)

ตารางที่ 5

ระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ เชียงทอง สิบสองปันนา (Li, 1964 อ้างถึงใน Williams, 1986)⁸

วรรณยุกต์	สัญลักษณ์ของวรรณยุกต์	การปรากฏของวรรณยุกต์ในกล่องวรรณยุกต์	ตัวอย่างคำ	ความหมาย
1	สูงระดับ /55/	A123, DS123	/ma ⁵⁵ /	“หมา”
2	กลาง-ตก /31/	A4	/na ³¹ /	“นา”
3	กลางค่อนข้างต่ำ-ขึ้น /25/	B123, DL123	/pet ²⁵ /	“แปด”
4	กลางระดับ /33/	B4, DL4, DS4	/nok ³³ /	“นก”
5	ต่ำ-ขึ้น /13/, ต่ำระดับ /11/	C1	/xa ¹³ /, /xa ¹¹ /	“ข้า”
6	กลางค่อนข้างต่ำระดับ /22/	C234	/caŋ ²² /	“ช้าง”

⁸ เนื่องจากในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ ที่เคยมีผู้นำเสนอไว้ มีการปรากฏของวรรณยุกต์ในกล่องวรรณยุกต์ทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังนั้นในตารางที่นำเสนอระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ จึงจะระบุการปรากฏของวรรณยุกต์ด้วยว่าปรากฏในช่องใดของกล่องวรรณยุกต์ (ดูหัวข้อที่ 1 บทนำ)

ในงานดังกล่าวฟัง กาย ลีนำเสนอไว้ว่า ในภาษาลื้อ เชียงทอง สิบสองปันนามีการสนธิของวรรณยุกต์ที่ 5 ซึ่งจะเป็นเสียงต่ำ-ขึ้น [13] เมื่อปรากฏในตำแหน่งต้นพยางค์ และหน้าวรรณยุกต์ที่ 1 สูงระดับ /55/ วรรณยุกต์ที่ 4 กลางระดับ /33/ และวรรณยุกต์ที่ 6 กลางค่อนข้างต่ำระดับ /22/ และจะกลายเป็นเสียงต่ำระดับ [11] เมื่อปรากฏหน้าวรรณยุกต์อื่น ๆ รูปแบบการปรากฏร่วมกันของวรรณยุกต์ที่ 5 กับวรรณยุกต์อื่น ๆ ในภาษาลื้อ เชียงทอง สิบสองปันนาสรุปในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6

รูปแบบการปรากฏร่วมกันของวรรณยุกต์ที่ 5 /13/ กับวรรณยุกต์อื่น ๆ ในภาษาลื้อ เชียงทอง สิบสองปันนา (Li, 1964 อ้างถึงใน Williams, 1986)

C1 /13/	+	A1 /55/		13	55	=	13	55
C1 /13/	+	DS4 /33/		13	33	=	13	33
C1 /13/	+	C4 /22/		13	22	=	13	22
C1 /13/	+	A4 /31/		13	31	→	11	31
C1 /13/	+	DL1 /25/		13	25	→	11	25
C1 /13/	+	C1 /13/		13	13	→	11	13

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 ในภาษาลื้อ เชียงทอง สิบสองปันนาจะยังคงเป็นวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น [13] เมื่อปรากฏหน้าวรรณยุกต์ระดับ ได้แก่ วรรณยุกต์สูงระดับ /55/ (A1) วรรณยุกต์กลางระดับ /33/ (DS4) และวรรณยุกต์กลางค่อนข้างต่ำระดับ /22/ (C4) แต่หน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 5 ต่ำ-ขึ้น /13/ จะเปลี่ยนเป็นวรรณยุกต์ต่ำระดับ [11] เมื่อปรากฏหน้าวรรณยุกต์เลือนระดับ ได้แก่ วรรณยุกต์กลาง-ตก /31/ (A4) วรรณยุกต์กลางค่อนข้างต่ำ-ขึ้น /25/ (DL1) และวรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น /13/ (C1) วรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ เชียงทอง สิบสองปันนาแสดงเป็นกฎได้ดังนี้ T5 /13/ → [11] / ____ [31, 25, 13]

ข้อสังเกตที่น่าสนใจประการหนึ่งเกี่ยวกับวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ เชียงทอง สิบสองปันนา ได้แก่ ระดับเสียงสูงต่ำ (pitch height) ไม่ได้มีผลต่อการเกิดสนธิของวรรณยุกต์ที่ 5 ในภาษาลื้อ แต่การเลื่อนขึ้น-ลงของระดับเสียง (pitch contour) มีบทบาทสำคัญต่อปรากฏการณ์ดังกล่าว นั่นคือ วรรณยุกต์ที่ 5 จะเป็นเสียงต่ำ-ขึ้น [13] เมื่อปรากฏหน้าวรรณยุกต์เสียงระดับ (level tones) ได้แก่ วรรณยุกต์ [55] [33] หรือ [22] และจะเป็นเสียงต่ำระดับ [11] เมื่อปรากฏหน้าวรรณยุกต์เลือนระดับ (contour tones) คือ วรรณยุกต์เสียงตกหรือเสียงขึ้น ได้แก่ วรรณยุกต์ [31] [25] หรือ [13] เป็นต้น (Bao, 1999, p. 56)

3.1.2 ภาษาลื้อ เมืองยอง (Gedney, 1969 อ้างถึงใน Hudak, 2008)

ระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ เมืองยองในงานของเกดนี (Gedney, 1969 อ้างถึงใน Hudak, 2008) มี 6 หน่วยเสียงดังนี้

ตารางที่ 7

ระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ เมืองยอง (Gedney, 1969 อ้างถึงใน Hudak, 2008)

วรรณยุกต์ ที่	สัญลักษณ์ของ วรรณยุกต์	การปรากฏของ วรรณยุกต์ในกล่อง วรรณยุกต์	ตัวอย่าง คำ	ความหมาย
1	สูง-ขึ้น /45/	A123, DS123	haa ⁴⁵	“หา”
2	กลาง-ขึ้น-ตก /342/	A4	haa ³⁴²	“รา”
3	ต่ำ-ขึ้น /12/	B123, DL123	haa ¹²	“หา(ฝน)”
4	กลางระดับ /33/	B4, DL4, DS4	haa ³³	“(โรค)หา/ฮา”
5	ต่ำระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียง /11 ⁷ /	C1	haa ^{11⁷}	“ห่า”
6	กลาง-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียง /22 ⁷ /	C234	haa ^{31⁷}	“(ปลา)ร้า”

เกิดนี้ยได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า วรรณยุกต์สนธิจะเกิดขึ้นเมื่อวรรณยุกต์มีการเปลี่ยนเสียงเมื่อปรากฏร่วมกับวรรณยุกต์อื่น ในกรณีของภาษาลื้อ เมืองยอง มีการสนธิของวรรณยุกต์ที่ 2 เปลี่ยนเป็นวรรณยุกต์ที่ 4 เมื่อปรากฏตามหลังวรรณยุกต์ที่ 4 เขียนเป็นกฎได้ดังนี้ T2 → T4 / T4 ตัวอย่างเช่น /kaa³³ peŋ³⁴²/ → /kaa³³ peŋ³³/ “ค่าแพง/ราคาแพง” เป็นต้น

3.1.3 ภาษาลื้อ ม.หัวฝาย ต.กล้วยแพะ อ.เมือง จ. ลำปาง (นันทริยา ลำเจียกเทศ, 2530)

ภาษาลื้อ ม.หัวฝาย ต.กล้วยแพะ อ.เมือง จ.ลำปางมี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดังนี้⁹ วรรณยุกต์ที่ 1 กลาง-สูง-ตก /342/ วรรณยุกต์ที่ 2 ต่ำ-ขึ้น /212/ วรรณยุกต์ที่ 3 กลาง-ตก มีเสียงหยุดที่คอหอย /32⁷/ วรรณยุกต์ที่ 4 สูง-ตก มีเสียงหยุดที่คอหอย /42⁷/ วรรณยุกต์ที่ 5 สูง-ขึ้น /45/ และวรรณยุกต์ที่ 6 กลาง-ต่ำ-ตก /221/ (นันทริยา ลำเจียกเทศ, 2530) งานดังกล่าวนำเสนอเกี่ยวกับวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อที่จังหวัดลำปางดังนี้ (Lamchiagdase, 1984 อ้างถึงในนิภา อัมพรพรัตน์, 2529)

1) เสียงกลาง-สูง-ตก /342/ (T1) จะกลายเป็นเสียงสูง [55] (T8)¹⁰ เมื่อปรากฏตามหลังเสียงต่ำ-ขึ้น /212/ (T2) และเสียงสูง-ขึ้น /45/ (T5) เขียนเป็นกฎได้ดังนี้ T1 → T8 / T2, T5 ____ ตัวอย่างเช่น

⁹ ในงานของนันทริยา ลำเจียกเทศ (2530) ระบุเฉพาะชื่อเรียกวรรณยุกต์ เช่น วรรณยุกต์กลาง-สูง-ตก วรรณยุกต์ต่ำ-ขึ้น ฯลฯ แต่ไม่ได้ระบุตัวเลขแสดงระดับเสียงวรรณยุกต์ ในบทความนี้ผู้เขียนได้เพิ่มเติมตัวเลขแสดงระดับเสียงวรรณยุกต์เพื่อให้เห็นรูปแบบการเกิดวรรณยุกต์สนธิที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น วรรณยุกต์เสียงกลาง-สูง-ตก /342/ วรรณยุกต์เสียงต่ำ-ขึ้น /212/ ฯลฯ โดยตีความจากเครื่องหมายแสดงลักษณะของวรรณยุกต์ (tone sticks) ที่นำเสนอในงานดังกล่าว

¹⁰ เนื่องจากในงานของนันทริยา ลำเจียกเทศไม่ได้ระบุชื่อเรียกวรรณยุกต์ที่ 8 และ 9 ซึ่งเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นผลมาจากการเกิดวรรณยุกต์สนธิ ในบทความจึงได้กำหนดตัวเลขสำหรับวรรณยุกต์ทั้งสองเสียงขึ้นมาเอง โดยตีความจากคำอธิบายสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ในงานดังกล่าว

“อยู่บ้าน” /ju:²¹² hə:n³⁴²/ → /ju:²¹² hə:n⁵⁵/

“สร้างบ้าน” /pe:ŋ⁴⁵ hə:n³⁴²/ → /pe:ŋ⁴⁵ hə:n⁵⁵/

2) เสียงสูง-ตก มีเสียงหยุดที่คอหอย /42[?]/ (T4) จะกลายเป็นเสียงสูงมากกว่าสูง-ตก [52[?]] (T9) เมื่อปรากฏตามหลังเสียงต่ำ /212/ (T2) และเสียงสูง-ขึ้น /45/ (T5) เขียนเป็นกฎได้ดังนี้ T4 → T9 / T2, T5 / ____ . ตัวอย่างเช่น

“สัตว์” /si:²¹² kaw^{42?}/ → /si:²¹² kaw^{52?}/

“กินเนื้อ” /kin⁴⁵ cin^{42?}/ → /kin⁴⁵ cin^{52?}/

3.1.4 ภาษาลื้อ ม.น้ำแวน อ.เชียงคำ จ.พะเยา (Hanna อ้างถึงในนิภา อัมพรพรรดิ, 2529)

วรรณยุกต์สนธิในภาษาไทยที่ ม.น้ำแวน อ.เชียงคำ จ.พะเยา เกิดขึ้นเมื่อเสียงกลาง-ตก [31] ปรากฏตามหลังเสียงต่ำ-ขึ้น [13] หรือเสียงกลาง-สูง-ขึ้น [45] จะกลายเป็นเสียงต่ำ-ขึ้น [13] (Hanna อ้างถึงในนิภา อัมพรพรรดิ, 2529) ตัวอย่างเช่น

“ชื่อหมู่บ้านใน อ.เชียงคำ” /ba:n¹³ wə:n³¹/ → /ba:n¹³ wə:n¹³/

“ไผ่” /khaj⁴⁵ juŋ³¹/ → /khaj⁴⁵ juŋ¹³/

3.1.5 ภาษาลื้อ ม.สันมะแฟน จ.เชียงราย (Ploykaew, 1985 อ้างถึงในนิภา อัมพรพรรดิ, 2529)

ภาษาลื้อถิ่น ม.สันมะแฟน ต.ท่าก้อ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดังนี้¹¹ ได้แก่ T1 กลาง-ต่ำ-ขึ้น /23/ T2 สูงระดับ /55/ T3 กลางระดับ /33/ T4 กลาง-ต่ำระดับ /22/ T5 ต่ำระดับ /11/ และ T6 กลาง-ต่ำ-ตก /21/ (Ploykaew, 1985 อ้างถึงในนิภา อัมพรพรรดิ, 2529) รูปแบบของวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อถิ่นดังกล่าวมีดังนี้ เสียงกลาง-ต่ำ-ระดับ /22/ (T4) จะกลายเป็นเสียงกลาง-ต่ำ-ตก /21/ (T9) เมื่อปรากฏตามพยางค์ที่มีเสียงกลาง-ต่ำ-ขึ้น /23/ (T1) หรือเสียงสูงระดับ /55/ (T2) หรือเสียงต่ำระดับ /11/ (T5) ซึ่งสามารถเขียนเป็นกฎได้ดังนี้ T4 → T9 / T1, T2, T5 ____ ตัวอย่างเช่น

“หวานงา” /wa:n²³ + /ŋa:²²/ → [wa:n²³ ŋa:²¹]

“หาคัน” /ha:¹¹ + /kun²²/ → [ha:¹¹ kun²¹]

“ข้าวจากนา” /k̄xa:w¹¹ + /na:²²/ → [k̄xa:w¹¹ na:²¹]

3.1.6 ภาษาลื้อ ม.หนองบัว ต.ท่าวังผา อ.ท่าวังผา จ.น่าน (นิภา อัมพรพรรดิ, 2529; พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2555)

¹¹ ในบทความนี้ผู้เขียนได้เพิ่มเติมตัวเลขแสดงระดับการขึ้นลงของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ ม.สันมะแฟน จ.เชียงราย โดยตีความจากชื่อเรียกวรรณยุกต์ที่นำเสนอในงานดังกล่าว

นิภา อัมพรพรรติ (2529) ศึกษาภาษาลื้อที่พูดใน ม.หนองบัว ต.ท่าวังผา อ.ท่าวังผา จ.น่านและได้นำเสนอไว้ว่า ภาษาลื้อถิ่นดังกล่าวมี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดังนี้

ตารางที่ 8

ระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ ม.หนองบัว ต.ท่าวังผา อ.ท่าวังผา จ.น่าน (ดัดแปลงจากนิภา อัมพรพรรติ, 2529)¹²

วรรณยุกต์ ที่	สัทลักษณะของ วรรณยุกต์	การปรากฏของวรรณยุกต์ ในกลุ่มวรรณยุกต์	ตัวอย่างคำ	ความหมาย
1	สูงระดับ /44/ ¹³	A123, DS123	/ho: ⁴⁴ /	“หัว”
2	กลาง-ขึ้น-ตก /343/	A4	/me: ³⁴³ /	“เมีย”
3	กลาง-ขึ้นระดับ /344/	B123, DL123	/fa: ³⁴⁴ /	“ฟ้า”
4	กลางระดับ-ตก /332/	B4, DL4, DS4	/po: ³³² /	“พอ”
5	ต่ำ-ขึ้น-ตก /232/	C234	/pa: ²³² /	“ป่า”
6	กลางระดับ /33/	C4	/ma: ³³ /	“ม้า”

ในแง่ของวรรณยุกต์สนธิ งานดังกล่าวเสนอไว้ว่า วรรณยุกต์สนธิเป็นลักษณะเดิมอย่างหนึ่งทางหน่วยเสียงในภาษาลื้อ คือ การที่เสียงวรรณยุกต์เปลี่ยนไป อันเนื่องมาจากอิทธิพลของเสียงวรรณยุกต์ข้างเคียง และสามารถคาดคะเนการเกิดได้ ภาษาลื้อที่พูดใน ม.หนองบัว ต.ท่าวังผา อ.ท่าวังผา จ.น่านมีวรรณยุกต์สนธิ 3 ลักษณะดังนี้

1) เสียงต่ำ-ขึ้น-ตก (T6) จะกลายเป็นเสียงกลางระดับ (T3) เมื่ออยู่หน้าเสียงกลาง-ขึ้น-ระดับ (T5) หรือเสียงกลาง-ขึ้น-ตก (T2) เขียนเป็นกฎได้ดังนี้ T6 → T3 / __ T2, T5 ตัวอย่างเช่น

T6 → T3 / __ T2

C1 A4	232 343	→	33 343
“ข้อมือ”	/kho: ²³² mu: ³⁴³ /	→	/kho: ³³ mu: ³⁴³ /
“อัมชู”	/ʔum ²³² su: ³⁴³ /	→	/ʔum ³³ su: ³⁴³ /

T6 → T3 / __ T5

C1 B1	232 344	→	33 344
“อ้าปาก”	/ʔa: ²³² pa:k ³⁴⁴ /	→	/ʔa: ³³ pa:k ³⁴⁴ /
“ผ้าห่ม”	/p ^h a: ²³² hum ³⁴⁴ /	→	/p ^h a: ³³ hum ³⁴⁴ /

¹² ในตารางที่ 8 เรียกชื่อวรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียงตามที่ปรากฏในงานของนิภา อัมพรพรรติ (2529)

¹³ นิภา อัมพรพรรติ (2529) วิเคราะห์ให้วรรณยุกต์เสียงสูงระดับ /44/ ในช่อง DS123 เป็นเสียงสูงระดับที่มีเสียงหยุดในลำคอ (หรือเสียงกักในสันเสียง)

2) เสียงกลาง-ขึ้น-ตก (T2) จะกลายเป็นเสียงสูง-ขึ้น-ตก (T8)¹⁴ เมื่อตามหลังเสียงสูงระดับ (T1) หรือเสียงกลาง-ขึ้น-ระดับ (T5) เขียนเป็นกฎได้ดังนี้ $T2 \rightarrow T8 / T2, T5$ ____ ตัวอย่างเช่น

$T2 \rightarrow T8 / T1$ ____.

A2 A4	44 343	→	44 453
“เตาไฟ”	/taw ⁴⁴ faj ³⁴³ /		/taw ⁴⁴ faj ⁴⁵³ /

$T2 \rightarrow T8 / T5$ ____.

DL4 A4	44 343	→	44 453
“แต่งงาน”	/ʔo:k ⁴⁴ hɔ:n ³⁴³ /		/ʔo:k ⁴⁴ hɔ:n ⁴⁵³ /

3) เสียงสูงระดับ (T1) จะกลายเป็นเสียงกลาง-ขึ้น-ระดับ (T5) เมื่ออยู่หน้าเสียงต่ำ-ขึ้น-ตก (T6) เขียนเป็นกฎได้ดังนี้ $T1 \rightarrow T5 / ___ T6$ ตัวอย่างเช่น

$T1 \rightarrow T5 / ___ T6$

A1 C1	44 232	→	344 232
“ส้มตำ”	/tam ⁴⁴ sum ²³² /	→	/tam ³⁴⁴ sum ²³² /
“สารส้ม”	/hin ⁴⁴ sum ²³² /	→	/hin ³⁴⁴ sum ²³² /

นอกจากนี้ นักอัมพรพจน์ยังอ้างถึงโทมัส จี. ฮีบเนอร์ (Thomas G. Huebner)¹⁵ ที่นำเสนอตัวอย่างเกี่ยวกับวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ 3 ลักษณะดังนี้¹⁶

1) เสียงต่ำ-ขึ้น มีเสียงกักที่เส้นเสียง (glottal stop) แทรกตรงกลาง [1ʔ3] จะกลายเป็นเสียงต่ำระดับ [11] เมื่อปรากฏหน้าเสียงสูง-ตก [52] และเสียงต่ำ-ขึ้น [25] ตัวอย่างเช่น

“ฆ่าไก่” /kha:¹²³ kaj²⁵/ → /kha:¹¹ kaj²⁵/
 “ฆ่าคน” /kha:¹²³ khun⁵²/ → /kha:¹¹ khun⁵²/

¹⁴ ในบทความนี้ ผู้เขียนเพิ่มเติมตัวเลขแสดงระดับเสียงวรรณยุกต์ [453] สำหรับวรรณยุกต์ที่ 8 (T8) เนื่องจากในงานของนิภา อัมพรพจน์ (2529) ไม่ได้ระบุตัวเลขไว้ แต่เรียกชื่อวรรณยุกต์ดังกล่าวว่า วรรณยุกต์เสียงสูง-ขึ้น-ตก

¹⁵ นิภา อัมพรพจน์ (2529) กล่าวว่า งานของฮีบเนอร์ (Huebner) ได้สรุปการเกิดวรรณยุกต์สนธิจากงานของฟิง กาย ลี (Li, 1964) โดยใช้ชื่อและตัวเลขกำกับแต่ละหน่วยเสียงวรรณยุกต์จากงานของเสรี เวโรหา (2518 อ้างถึงในนิภา อัมพรพจน์, 2529) ดังนี้ วรรณยุกต์ที่ 1 สูงระดับ /55/ (= ๖.5 ของนิภา) วรรณยุกต์ที่ 2 ต่ำ-ขึ้น /25/ (= ๖.2 ของนิภา) วรรณยุกต์ที่ 3 ต่ำ-ขึ้นมีเสียงกักที่เส้นเสียงตรงกลาง /1ʔ3/ (= ๖.3 ของนิภา) วรรณยุกต์ที่ 4 สูง-ตก /52/ (= ๖.4 ของนิภา) วรรณยุกต์ที่ 5 กลางระดับ /33/ (= ๖.6 ของนิภา) และวรรณยุกต์ที่ 6 ต่ำระดับ /11/ (= ๖.4 ของนิภา)

¹⁶ การเรียกชื่อวรรณยุกต์ การใช้ตัวเลข และการใช้เครื่องหมาย [] กำกับเสียงวรรณยุกต์ในที่นี้ดัดแปลงจากรูปแบบที่ใช้ในงานของนิภา อัมพรพจน์ (2529) เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบที่ใช้ในบทความนี้

2) เสียงสูง-ตก /52/ จะกลายเป็นเสียงสูง-ขึ้น¹⁷ เมื่อปรากฏตามหลังเสียงสูงระดับ [55] เสียงต่ำ-ขึ้น [25] หรือเสียงต่ำ-ขึ้น มีเสียงกักที่เส้นเสียงแทรกตรงกลาง [1?3] ตัวอย่างเช่น

“ดีลูกชายตามกฎหมาย” /ti:⁵⁵ ca:j⁵²/ → /ti:⁵⁵ ca:j⁴⁵/

“ต่ำลูกชายตามกฎหมาย” /da:²⁵ ca:j⁵²/ → /da:²⁵ ca:j⁴⁵/

3) เสียงต่ำ-ขึ้น [25] จะกลายเป็นเสียงต่ำระดับ [22] เมื่อปรากฏหน้าเสียงสูงระดับ [55] หรือเสียงสูง-ตก [52] ตัวอย่างเช่น “ต่ำโจร” /da:²⁵ co:n⁵⁵/ → /da:²² co:n⁵⁵/

นอกจากนี้ยังมีงานของพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2555) ที่ศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทยถิ่นที่พูดในจังหวัดน่านซึ่งครอบคลุมภาษาลือที่พูดในม.หนองบัว ต.ท่าวังผา อ.ท่าวังผา จ.น่าน (ในที่นี้จะเรียกว่า ภาษาลือ (หนองบัว)) ซึ่งเป็นภาษาลือถิ่นเดียวกันกับที่ศึกษาในงานของนิภา อัมพรพรรดิ (2529) ในช่วงต้น ผลการวิจัยของพิณรัตน์ อัครวัฒนากุลพบว่า ภาษาลือ (หนองบัว) มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดังนี้

ตารางที่ 9

ระบบวรรณยุกต์ในภาษาลือ (หนองบัว) (ดัดแปลงจากพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2555)

วรรณยุกต์ ที่	สัทลักษณะของ วรรณยุกต์	การปรากฏของวรรณยุกต์ ในกล่องวรรณยุกต์	ตัวอย่างคำ	ความหมาย
1	กลาง-ขึ้น /35/	A123, DS123	/k ^h a: ³⁵ /	“ชา”
2	กลาง-ตก /31/	A4	/mi: ³¹ /	“มี”
3	ต่ำ-ขึ้น /24/	B123, DL123	/t ^h o: ²⁴ /	“ถั่ว”
4	กลางระดับ /33/	B4, DL4, DS4	/po: ³³ /	“พ่อ”
5	ต่ำ-ตก-ขึ้น มีเสียงกักที่เส้น เสียงในตอนท้าย /213 [?] /	C123	/ke:m ^{213?} /	“แก้ม”
6	ต่ำระดับ มีเสียงกักที่เส้น เสียงในตอนท้าย /22 [?] /	C4	/lin ^{22?} /	“ล้น”

ในงานดังกล่าวพบวรรณยุกต์สนธิในภาษาลือ (หนองบัว) 2 รูปแบบใหญ่ ๆ ดังนี้

1) วรรณยุกต์เสียงกลาง-ขึ้น /35/ (T1) จะกลายเป็นเสียงกลางระดับ [33] (T3) เมื่อปรากฏหน้าวรรณยุกต์เสียงกลาง-ขึ้น /35/ (T1) เขียนเป็นกฎได้ดังนี้ T1 → T4 / __ T1 ตัวอย่างเช่น

T1 → T4 / __ T1 35 35 → 33 35

“กระเทียม” /ho:m³⁵ k^ha:w³⁵/ → [ho:m³³ k^ha:w³⁵]

“เดือนแรก” /dɔ:n³⁵ ce:ŋ³⁵/ → [dɔ:n³³ ce:ŋ³⁵]

¹⁷ ในงานของเสรี เวโรหา (2518, น. 409 อ้างถึงใน นิภา อัมพรพรรดิ, 2529) ใช้เครื่องหมาย * แทนเสียงวรรณยุกต์ที่เปลี่ยนไป ในบทความนี้ผู้เขียนเปลี่ยนเครื่องหมาย * เป็นเสียงวรรณยุกต์ [45] ให้สอดคล้องกับชื่อเรียกเสียงวรรณยุกต์คือ เสียงสูง-ขึ้นตามที่ปรากฏในงานดังกล่าว

2) วรรณยุกต์เสียงต่ำ-ตก-ขึ้น มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย /213[?]/ (T5) จะกลายเป็นเสียงต่ำระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย [22[?]] (T6) เมื่อปรากฏหน้าวรรณยุกต์เดียวกันคือเสียงต่ำระดับ มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย [22[?]] (T6) หรือหน้าวรรณยุกต์เสียงต่ำ-ตก-ขึ้น มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย /213[?]/ (T5) หรือหน้าวรรณยุกต์เสียงต่ำ-ขึ้น /24/ (T3) เขียนเป็นกฎได้ดังนี้ T5 → T6 / ___T6, T5, T3 ตัวอย่างเช่น

T5 → T6 / ___T6	213 [?] 22 [?]	→	22 [?] 22 [?]
กล้วยหอม	/ko:y ^{213?} k ^h a:w ^{22?} /	→	[ko:y ^{22?} k ^h a:w ^{22?}]
T5 → T6 / ___T5	213 [?] 213 [?]	→	22 [?] 213 [?]
ถอดเสื้อ	/kɛ: ^{213?} sɔ: ^{213?} /	→	[kɛ: ^{22?} sɔ: ^{213?}]
T5 → T6 / ___T3	213 [?] 24	→	22 [?] 24
พยาธิตัวดี	/k ^h i: ^{213?} tɨ:k ²⁴ /	→	[k ^h i: ^{22?} tɨ:k ²⁴]

3.1.7 ภาษาลื้อ แขวงไชยบุรี สปป.ลาว (มีวรรณ สิริวัฒน์และคณะ, 2525)

ภาษาลื้อ แขวงไชยบุรี สปป.ลาวที่นำเสนอในงานของมีวรรณ สิริวัฒน์และคณะ (2525) มีระบบวรรณยุกต์ที่ประกอบด้วย 7 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ดังนี้

ตารางที่ 10

ระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ แขวงไชยบุรี สปป.ลาว (ดัดแปลงจากมีวรรณ สิริวัฒน์และคณะ, 2525)

วรรณยุกต์ ที่	สัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ ¹⁸	การปรากฏของวรรณยุกต์ ในกล่องวรรณยุกต์	ตัวอย่างคำ	ความหมาย
1	สูงระดับ (HL) /55/	A123	ma: ¹	“หมา”
2	ต่ำระดับ (LL) /11/	A4	ma: ²	“มา”
3	กลาง-ตก-ขึ้น (MFR) /323/	B123, DL123, DS4	pa: ³	“ป่า”
4	กลางระดับ (ML) /33/	B4, DL4	me: ⁴	“แม่”
5	ต่ำ-ตก-ขึ้น (LFR) /213/	C123	ba:n ⁵	“บ้าน”
6	กลาง-ขึ้น-ตก (MRF) /343/	C4	ma: ⁶	“ม้า”
7	สูง-ตก-ขึ้น (HFR) /545/	DS123	xat ⁷	“ขัด”

¹⁸ ในงานของมีวรรณ สิริวัฒน์และคณะ (2525) ระบุชื่อวรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียงและกำกับด้วยตัวอักษรแสดงสัญลักษณ์ของเสียงวรรณยุกต์ (กรณีของตัวอักษร L ตัวหน้า = Low ส่วนตัวหลัง = Level) และเพื่อให้เห็นสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ที่ชัดเจนขึ้น ในบทความนี้ได้เพิ่มเติมตัวเลขแสดงเสียงวรรณยุกต์ โดยตีความจากชื่อเรียกวรรณยุกต์ในงานดังกล่าว

ในงานดังกล่าว มีวรรณ ลีรวัฒน์และคณะ (2525, น. 31) นำเสนอไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงที่พบได้ชัดเจนในภาษาไทยลื้อ คือ การกลมกลืนเสียงวรรณยุกต์ (Tone Assimilation)¹⁹ วรรณยุกต์ต่ำหรือกลางระดับที่ตามหลังวรรณยุกต์สูงระดับหรือสูง ลง ขึ้น จะกลายเป็นวรรณยุกต์สูงระดับ” จากคำกล่าวนี้อาจตีความได้ว่า ภาษาลื้อ แขวงไชยบุรี สปป.ลาวมีวรรณยุกต์สนธิเกิดขึ้น นั่นคือ วรรณยุกต์เสียงต่ำระดับ (T2) จะกลายเป็นวรรณยุกต์เสียงสูงระดับ เมื่อปรากฏหลังวรรณยุกต์เสียงสูงระดับ (T1) เขียนเป็นกฎได้ดังนี้ $T2 \rightarrow T1 / T1$ ตัวอย่างเช่น “สิบมือ” /sip⁵⁵ mi:¹¹/ $\rightarrow$ [sip⁵⁵ mi:⁵⁵]

3.1.8 ภาพรวมของวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ

เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเห็นว่า วรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ เท่าที่เคยมีผู้นำเสนอไว้ มีรูปแบบร่วมกันและสอดคล้องกับกรณีของวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ เชียงทอง สิบสองปันนา (Li, 1964 อ้างถึงใน Williams, 1986) กล่าวคือ ในภาษาลื้อถิ่นดังกล่าว ระดับเสียงสูงต่ำ (pitch height) ไม่ได้มีผลต่อการเกิดสนธิของวรรณยุกต์ แต่การเลื่อนขึ้น-ลงของระดับเสียง (pitch contour) มีบทบาทสำคัญต่อปรากฏการณ์นี้ (Bao, 1999) วรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นจากการลักษณะการเกิดวรรณยุกต์สนธิ 2 รูปแบบ ได้แก่ การกลมกลืนเสียง (assimilation) และการผลักเสียง (dissimilation) ดังนี้

1) วรรณยุกต์สนธิในลักษณะของการกลมกลืนเสียง (assimilation): วรรณยุกต์สนธิในลักษณะนี้จะปรากฏเมื่อวรรณยุกต์มีการเปลี่ยนเสียงไปใกล้เคียงหรือคล้ายกับเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏร่วมกัน เช่น วรรณยุกต์ที่เดิมเป็นเสียงระดับ (level tone) เปลี่ยนเป็นเสียงเลื่อนระดับตามวรรณยุกต์เลื่อนระดับ (contour tone) ที่ปรากฏร่วมกัน หรือเมื่อวรรณยุกต์เดิมที่ปรากฏในคำพูดเดี่ยวเป็นเสียงเลื่อนระดับเปลี่ยนเป็นเสียงระดับเมื่อปรากฏร่วมกับวรรณยุกต์เสียงระดับดังตัวอย่างต่อไปนี้

ระดับ	เลื่อนระดับ		เลื่อนระดับ	เลื่อนระดับ	ตัวอย่าง
44	232	$\rightarrow$	344	232	ลื้อ หนองบัว (นิภา อัมพรพรัตน์, 2529)
เลื่อนระดับ	ระดับ		ระดับ	ระดับ	
213 ²	22 [?]	$\rightarrow$	22 [?]	22 [?]	ลื้อ หนองบัว (พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2555)

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างวรรณยุกต์สนธิในลักษณะของการกลมกลืนเสียงในแง่ของระดับเสียงสูงต่ำของวรรณยุกต์ด้วยดังนี้

สูงระดับ	ต่ำระดับ		สูงระดับ	สูงระดับ	ตัวอย่าง
44	22	$\rightarrow$	44	44	ลื้อ แขวงไชยบุรี สปป.ลาว (มีวรรณ ลีรวัฒน์และคณะ, 2525)

¹⁹ มีวรรณ ลีรวัฒน์และคณะ (2525, น. 31) ระบุเฉพาะคำว่า “Tone Assimilation” ในที่นี้ผู้เขียนเติมคำภาษาไทยคือ “การกลมกลืนของเสียงวรรณยุกต์” เพื่อให้ชัดเจนขึ้น

ในที่นี้ตั้งข้อสังเกตได้ว่า การเกิดวรรณยุกต์สนธิในลักษณะดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับระดับเสียงสูงต่ำของวรรณยุกต์ซึ่งแตกต่างจากการเกิดวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ เชียงทอง (Li, 1964) ที่ Bao (1999) อธิบายไว้ว่า ระดับเสียงสูงต่ำไม่ได้มีผลต่อการเกิดสนธิของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ เชียงทอง สิบสองปันนา

2) วรรณยุกต์สนธิในลักษณะของการผลักเสียง (dissimilation): วรรณยุกต์สนธิในลักษณะนี้เกิดขึ้นเมื่อวรรณยุกต์เปลี่ยนเสียงไปเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่มีสัทลักษณะแตกต่างจากวรรณยุกต์ที่ปรากฏร่วมกัน เช่น วรรณยุกต์ที่เดิมเป็นเสียงเลือนระดับ (contour tone) จะเปลี่ยนเป็นเสียงระดับเมื่อปรากฏรวมวรรณยุกต์เลือนระดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เลือนระดับ	เลือนระดับ	→	ระดับ	เลือนระดับ	ตัวอย่าง
13	31	→	11	31	ลื้อ เชียงทอง สิบสองปันนา (Li, 1964 อ้างถึงใน Williams, 1986)
13	25	→	11	31	ลื้อ หนองบัว (นิภา อัมพรพริดี, 2529)
232	343	→	33	343	
35	35	→	33	35	ลื้อ หนองบัว (พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2555)
213 ²	213 ²	→	22 ²	213 ²	

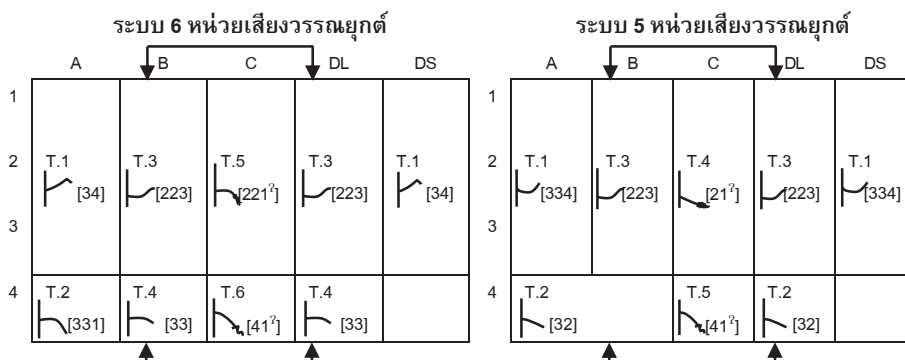
4. หลักฐานทางกลศาสตร์แสดงวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ: กรณีภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือ

ภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือ เป็นภาษาลื้อที่พูดใน ม.หลวงเหนือ ต.หลวงเหนือ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ ผู้พูดภาษาลื้อที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวสามารถพูดได้ทั้งภาษาลื้อ ภาษาไทย ถิ่นเหนือ (หรือคำเมือง) และภาษาไทยกลาง โดยภาษาลื้อนั้นใช้สื่อสารกันระหว่างผู้พูดรุ่นสูงอายุและวัยกลางคนในบางสถานการณ์เท่านั้น ส่วนกลุ่มวัยรุ่นมักใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือในการติดต่อสื่อสารกัน (Akharawatthanakun, 2018) ประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งเกี่ยวกับภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือ คือ การแปรของวรรณยุกต์และวรรณยุกต์สนธิที่จะนำเสนอต่อไปนี้

4.1 การแปรของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือ (Akharawatthanakun, 2018)

ในงานวิจัยของพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (Akharawatthanakun, 2018) ซึ่งศึกษาวิจัยวรรณยุกต์และการแปรของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือและพบว่า ภาษาลื้อถิ่นดังกล่าวมีระบบวรรณยุกต์ 2 รูปแบบ คือ แบบที่มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ และแบบที่มี 5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือ (ดัดแปลงจาก Akharawatthanakun, 2018)²⁰

ในงานวิจัยดังกล่าวนำเสนอไว้ว่า ระบบวรรณยุกต์ที่มีวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียงนั้นเป็นระบบที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์เนื่องจากวรรณยุกต์ในช่อง A4 และ B4 เกิดการรวมเสียงกัน นอกจากนี้ในงานวิจัยดังกล่าวยังอภิปรายไว้ว่า ผู้บอกภาษาที่อยู่ในกลุ่มกลางคนและกลุ่มอายุน้อยออกเสียงวรรณยุกต์ในช่อง A4 แตกต่างจากกลุ่มผู้สูงอายุ นั่นคือกลุ่มผู้สูงอายุออกเสียงเป็นเสียงกลางระดับ-ตก [331]/[332] ที่มีการตกของระดับเสียงมากกว่ากลุ่มกลางคนที่ออกเสียงเป็นเสียงกลาง-ตก [32] และกลุ่มวัยรุ่นออกเสียงเป็นเสียงสูง-ตก [43]

นอกจากนี้วรรณยุกต์ในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือ ยังมีการแปรในแง่ของสัทลักษณะของวรรณยุกต์บางหน่วยเสียงด้วยดังนี้

ตารางที่ 11

สัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือ (ดัดแปลงจาก Akharawatthanakun, 2018)

วรรณยุกต์ ที่	ระบบ 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์	วรรณยุกต์ ที่	ระบบ 5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์
1	กลาง-ขึ้น [34], กลางระดับ-ขึ้น [334] ปรากฏในช่อง A123 และ DS123	1	กลาง-ขึ้น [35], กลางระดับ-ขึ้น [334] ปรากฏในช่อง A123 และ DS123
2	กลางระดับ-ตก [331/332] ปรากฏในช่อง A4	2	กลาง-ตก [32], สูง-ตก [43] ปรากฏในช่อง A4, B4, DL4 และ DS4

²⁰ ในภาพที่ 2 ระบบ 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์มาจากระบบของผู้บอกภาษาเพศชาย อายุ 82 ปีซึ่งเป็นตัวแทนของผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุ และระบบ 5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์มาจากระบบของผู้บอกภาษาเพศหญิง อายุ 56 ปีซึ่งเป็นตัวแทนของผู้บอกภาษากลุ่มกลางคน

วรรณยุกต์ ที่	ระบบ 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์	วรรณยุกต์ ที่	ระบบ 5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์
3	ต่ำระดับ-ขึ้น [223] ปรากฏใน ช่อง B123 และ DL123	3	ต่ำระดับ-ขึ้น [223], กลาง-ตก-ขึ้น [323] ปรากฏในช่อง B123 และ DL123
4	กลางระดับ [33] ปรากฏในช่อง B4, DL4 และ DS4		
5	ต่ำระดับ-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงใน ตอนท้าย [221], ต่ำ-ตก มีเสียงกักที่ เส้นเสียงในตอนท้าย [21] ปรากฏใน ช่อง C123	4	ต่ำ-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงใน ตอนท้าย [21] ปรากฏในช่อง C123
6	สูง-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงใน ตอนท้าย [41], กลาง-ตก มีเสียง กักที่เส้นเสียงในตอนท้าย [31] ปรากฏในช่อง C4	5	สูง-ตก มีเสียงกักที่เส้นเสียงใน ตอนท้าย [41] ปรากฏในช่อง C4

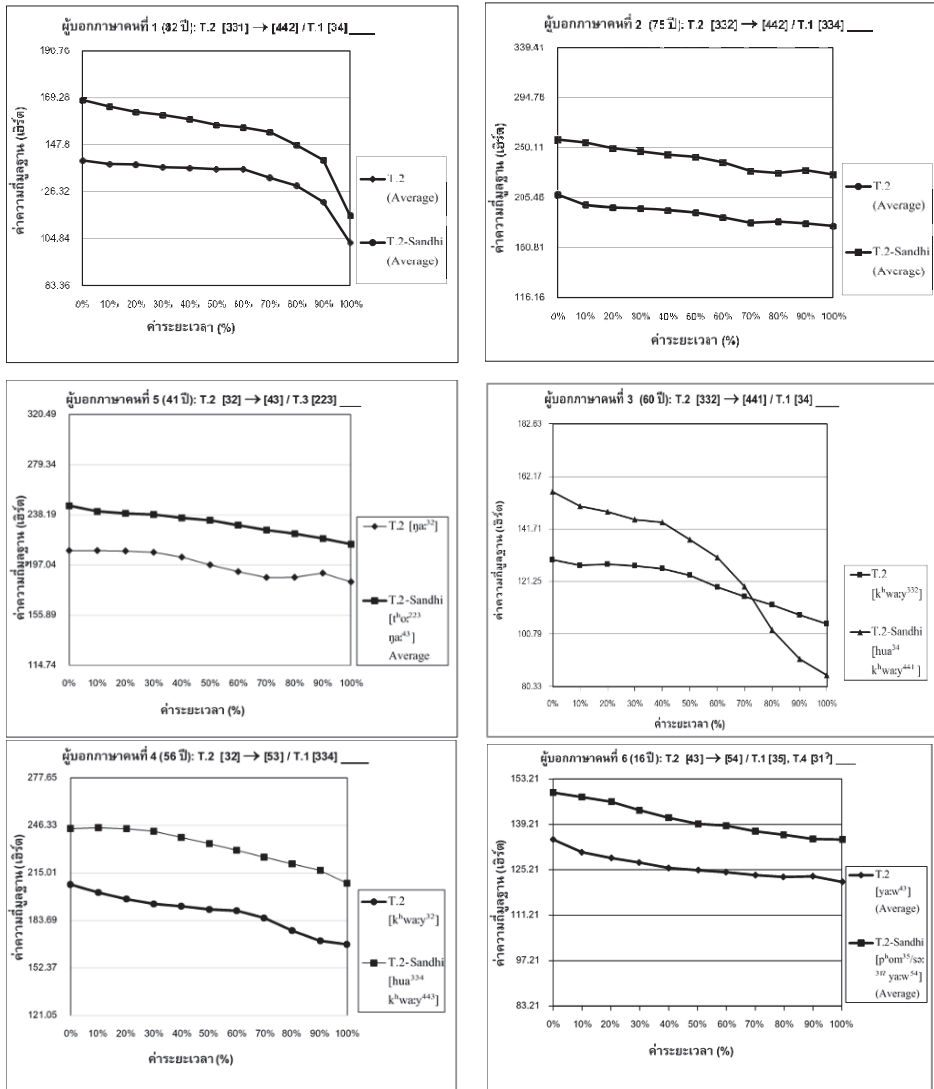
4.2 วรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือ

ดังที่กล่าวมาในตอนต้นจะเห็นว่า ภาษาลื้อแต่ละถิ่นมีการเกิดวรรณยุกต์สนธิในรูปแบบที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม เท่าที่สืบค้นเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา ยังไม่พบบางที่นำเสนอรูปแบบการเกิดวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อที่ได้จากการวิเคราะห์ในเชิงกลศาสตร์ (acoustic phonetic analysis) ดังนั้นเนื้อหาในหัวข้อถัดไปจึงจะนำเสนอตัวอย่างวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือ ด้วยหลักฐานจากการวิเคราะห์เชิงกลศาสตร์ เพื่อให้เห็นการเกิดวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น²¹ วรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือ มี 4 รูปแบบดังนี้

4.2.1 รูปแบบที่ 1: วรรณยุกต์ที่ 2 (A234) เปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่สูงขึ้นเมื่อปรากฏตามหลังวรรณยุกต์ที่ 1 (A1) การเกิดวรรณยุกต์สนธิรูปแบบนี้พบในข้อมูลของผู้พูดทั้งสามกลุ่มอายุ ภาพต่อไปนี้จะแสดงการเปรียบเทียบสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในคำที่ปรากฏแบบถ้อยคำเดี่ยวและสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในคำเดียวกันที่ปรากฏในคำหรือวลีที่มีมากกว่า 1 พยางค์

²¹ ข้อมูลการเกิดวรรณยุกต์สนธิเป็นส่วนหนึ่งของผลการวิเคราะห์ข้อมูลวรรณยุกต์เพื่อศึกษาระบบวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือในงานของพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (Akharawatthanakun, 2018) ซึ่งเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา 3 กลุ่มอายุ กลุ่มอายุละ 2 คน รวมผู้บอกภาษา 6 คน ได้แก่ กลุ่มสูงอายุ (คนที่ 1 อายุ 82 ปี เพศชาย คนที่ 2 อายุ 75 ปี เพศหญิง) กลุ่มกลางคน (คนที่ 3 อายุ 60 ปี เพศชาย คนที่ 4 อายุ 56 ปี เพศหญิง) และกลุ่มอายุน้อย (คนที่ 5 อายุ 41 ปี เพศหญิง คนที่ 6 อายุ 16 ปี เพศชาย) ในงานดังกล่าวได้วิเคราะห์ข้อมูลการสนธิวรรณยุกต์ด้วยวิธีการทางกลศาสตร์โดยใช้โปรแกรม Praat ผลการวิจัยเกี่ยวกับวรรณยุกต์สนธิที่นำเสนอในบทความนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ในที่ใดมาก่อน

ภาพที่ 3 หลักฐานทางกลศาสตร์แสดงวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ ถิ่นลงเหนือรูปแบบที่ 1

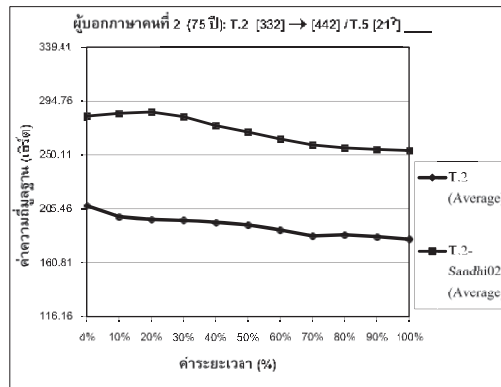

ตัวอย่างคำที่มีการเกิดวรรณยุกต์สนธิรูปแบบที่ 1 มีดังนี้

k ^h way ³²	“ควาย”	→	hua ³⁴ k ^h way ⁴⁴¹	“หัวควาย”	(ผู้บอกภาษาคนที่ 3 อายุ 60 ปี)
ya:w ⁴³	“ยาว”	→	p ^h om ³⁵ ya:w ⁵⁴	“ผมยาว”	(ผู้บอกภาษาคนที่ 6 อายุ 16 ปี)
ŋa: ³²	“งา”	→	t ^h o: ²²³ ŋa: ⁴³	“ถั่วงา”	(ผู้บอกภาษาคนที่ 5 อายุ 41 ปี)

4.2.2 รูปแบบที่ 2: วรรณยุกต์ที่ 2 (A234) เปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่สูงขึ้นเมื่อปรากฏตามหลังวรรณยุกต์ที่ 5 (C1) การเกิดวรรณยุกต์สนธิรูปแบบนี้ปรากฏในข้อมูลของผู้บอกภาษาเพียง 1 คนซึ่งอยู่ในกลุ่มสูงอายุดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 หลักฐานทางกลศาสตร์แสดงวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือรูปแบบที่ 2

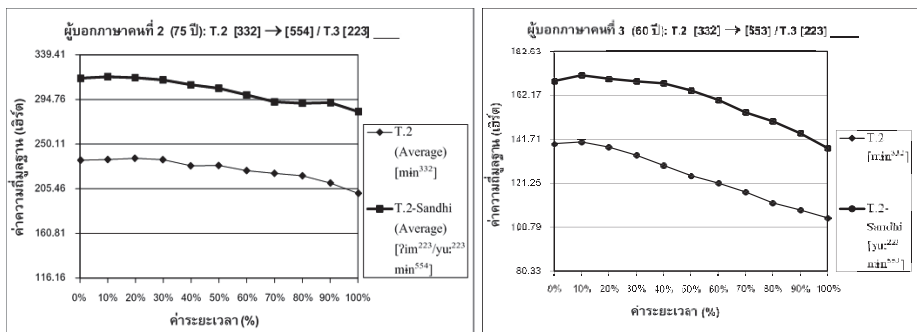

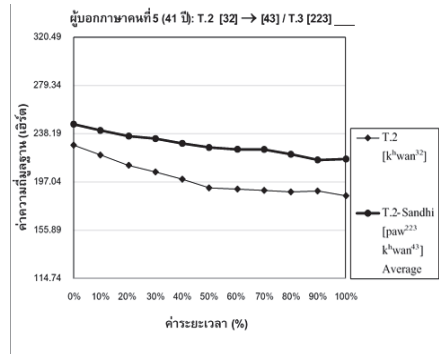
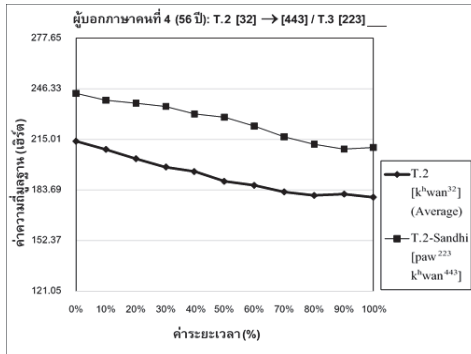
ตัวอย่างคำที่มีการเกิดวรรณยุกต์สนธิรูปแบบที่ 2 มีดังนี้

ya:w³³² “ยาว” → so:²¹⁷ ya:w⁴⁴² “เสื่อยาว” (ผู้บอกภาษาคณะที่ 2 อายุ 75 ปี)

4.2.3 รูปแบบที่ 3: วรรณยุกต์ที่ 2 (A234) เปลี่ยนเป็นเสียงวรรณยุกต์ที่สูงขึ้นเมื่อปรากฏตามหลังวรรณยุกต์ที่ 3 (B123) การเกิดวรรณยุกต์สนธิรูปแบบนี้พบในข้อมูลของผู้บอกภาษาจำนวน 4 คนในทั้งสามกลุ่มอายุดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5 หลักฐานทางกลศาสตร์แสดงวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือรูปแบบที่ 3

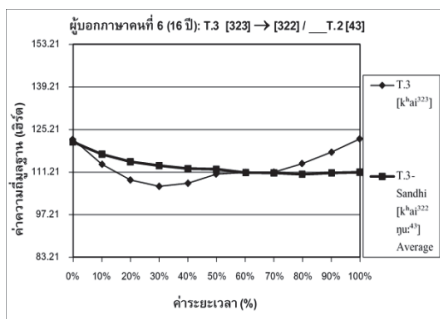
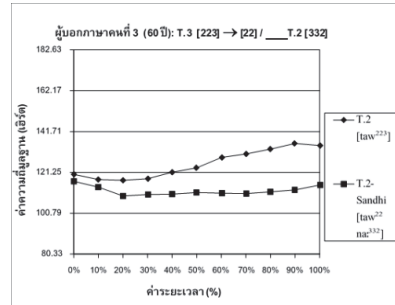
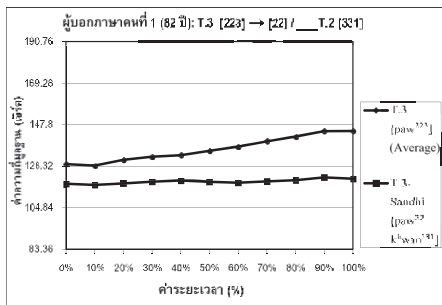

ตัวอย่างคำที่มีการเกิดวรรณยุกต์สนธิรูปแบบที่ 3 มีดังนี้

min ³³²	“นาน”	→	im ²²³ min ⁵⁵⁴	“อืมนาน”	(ผู้บอกภาษาคนที่ 2 อายุ 75 ปี)
min ³³²	“นาน”	→	yu ²²³ min ⁵⁵³	“อยู่นาน”	(ผู้บอกภาษาคนที่ 3 อายุ 60 ปี)
k^hwan ³²	“ควัน”	→	paw ²²³ k^hwan ⁴⁴³	“เป้าควัน”	(ผู้บอกภาษาคนที่ 4 อายุ 56 ปี)
k^hwan ³²	“ควัน”	→	paw ²²³ k^hwan ⁴³	“เป้าควัน”	(ผู้บอกภาษาคนที่ 5 อายุ 41 ปี)

4.2.4 รูปแบบที่ 4: วรรณยุกต์ที่ 3 (C123) เปลี่ยนจากเสียงขึ้นเป็นเสียงระดับ เมื่อปรากฏหน้าวรรณยุกต์ที่ 2 (A4) ซึ่งเป็นเสียงกลางระดับ-ตก [331]/[332] หรือสูง-ตก [43] การเกิดวรรณยุกต์สนธิรูปแบบนี้พบในข้อมูลของผู้บอกภาษากลุ่มสูงอายุและกลุ่มอายุน้อยดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 6 หลักฐานทางกลศาสตร์แสดงวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือบแบบที่ 4

ตัวอย่างคำที่มีการเกิดวรรณยุกต์สนธิรูปแบบที่ 4 มีดังนี้

paw ²²³	“เป่า”	→	paw ²² k ^h wan ³³¹	“เป่าควัน”	(ผู้บอกภาษาคนที่ 1 อายุ 82 ปี)
taw ²²³	“เต่า”	→	taw ²² na ³³²	“เต่านา”	(ผู้บอกภาษาคนที่ 3 อายุ 60 ปี)
k ^h ay ³²³	“ไข่”	→	k ^h ay ³²² ŋu ⁴³	“ไข่จู”	(ผู้บอกภาษาคนที่ 6 อายุ 16 ปี)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเห็นว่า หลักฐานจากการวิเคราะห์วรรณยุกต์ด้วยวิธีการทางกลศาสตร์แสดงให้เห็นว่า ในการเกิดสนธิวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ ถิ่นหลวงเหนือ ทั้ง 4 รูปแบบมีการแปรเปลี่ยนของสัทลักษณะของวรรณยุกต์ให้มีระดับเสียงที่สูงขึ้น เมื่อปรากฏร่วมกับวรรณยุกต์อื่น ๆ นอกจากนี้วรรณยุกต์สนธิในรูปแบบที่ 4 ยังแสดงให้เห็นการเปลี่ยนจากวรรณยุกต์เลื่อนระดับเป็นวรรณยุกต์ระดับเมื่อปรากฏหน้าวรรณยุกต์เลื่อนระดับ (ยกเว้นข้อมูลจากผู้บอกภาษาคนที่ 6 ที่ เป็นวรรณยุกต์เสียงกลาง-ตกระดับ [322] แต่ค่าระยะเวลาของเสียงระดับใช้เวลาตั้งแต่จุดที่ 40%-100% ซึ่งยาวนานกว่าช่วงแรกที่มีการตกของระดับเสียง) การเกิดวรรณยุกต์สนธิในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเลื่อนระดับของวรรณยุกต์มีบทบาทต่อการเกิดวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ (หลวงเหนือ) เช่นเดียวกับที่ Bao (1999) ตั้งข้อสังเกตไว้เกี่ยวกับวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ เขียงทอง สิบสองปันนา (Li, 1964 อ้างถึงใน Williams, 1986) ดังกล่าวในข้างต้น

5. บทสรุป

ภาษาลื้อเป็นภาษาที่มีความหลากหลายของระบบวรรณยุกต์อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากการแปรของวรรณยุกต์ตามถิ่นที่อยู่และตามกลุ่มอายุของผู้พูด หากพิจารณาในภาพรวมจะเห็นว่า ภาษาลื้อมีระบบวรรณยุกต์แบ่งเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ นั่นคือ ระบบที่มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์และระบบที่มี 5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ และสันนิษฐานได้ว่า ระบบที่มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์อาจเป็นระบบที่ปรากฏมาแต่เดิมในภาษาลื้อ ส่วนระบบที่มี 5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์อาจเป็นระบบที่เกิดขึ้นในภายหลังเนื่องจากการแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ ดังจะเห็นได้จากการที่ระบบที่มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์เป็นระบบที่ปรากฏในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ ส่วนใหญ่

ในแง่ของรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลื้อ อาจกล่าวได้ว่า วรรณยุกต์ในคอลัมน์ A มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงค่อนข้างหลากหลาย และรูปแบบที่ปรากฏมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้แก่ A123-4 A12-34 A1-23-4 A1-234 และ A1-2-3-4 (A1=A3, A2=A4) ตามลำดับ ส่วนคอลัมน์ B C DL และ DS นั้นมีการแยกเสียงรวมเสียงเพียงรูปแบบเดียวคือ B/C/DL/DS123-4 นอกจากนี้ภาษาลื้อส่วนใหญ่ยังมีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ในแนวนอนเหมือนกัน นั่นคือ B123=DL123 B4=DL4 และ DL4=DS4 เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่กับเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมา ทำให้สรุปได้ว่า รูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวเหมือนที่แชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1975) นำเสนอไว้ ในแง่ของสัท

ลักษณะของวรรณยุกต์ ภาษาลื้อส่วนใหญ่มี 6 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ สัทลักษณะของวรรณยุกต์แต่ละหน่วยเสียงที่ปรากฏในภาษาลื้อส่วนใหญ่ ได้แก่ วรรณยุกต์ที่ 1 (A123 = DS123) เสียงสูงระดับ [44]/[55] วรรณยุกต์ที่ 2 (A4) กลาง-ตก [31]/[32] วรรณยุกต์ที่ 3 (B123 = DL123) กลาง-ตก-ขึ้น [313]/[323]/[324] วรรณยุกต์ที่ 4 (B4 = DL4 (=DS4)) กลางระดับ [33] วรรณยุกต์ที่ 5 (C123) ต่ำ-ขึ้น (มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย) [12^(v)]/[13^(v)] และวรรณยุกต์ที่ 6 (C4) สูง-ตก (มีเสียงกักที่เส้นเสียงในตอนท้าย) [41^(v)]/[42^(v)]/[43^(v)]/[53^(v)] ระบบวรรณยุกต์ที่ปรากฏส่วนใหญ่ในภาษาลื้อถิ่นต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นข้อมูลสำคัญที่นำไปสู่การสืบสร้างวรรณยุกต์ดั้งเดิมและการศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ในภาษาลื้อได้ในอนาคต

นอกจากความหลากหลายและการแปรของระบบวรรณยุกต์ตามถิ่นที่อยู่และตามกลุ่มอายุของผู้พูดแล้ว ภาษาลื้อยังมีการเกิดวรรณยุกต์สนธิซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางเสียงที่พบไม่มากนักในภาษาตระกูลไท รูปแบบการสนธิวรรณยุกต์ในภาษาลื้อในภาพรวม สรุปได้ว่า มีทั้งวรรณยุกต์สนธิในลักษณะของการกลมกลืนเสียงและการผลัดเสียง นอกจากนี้หลักฐานทางกลศาสตร์ของวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ ถิ่นลวงเหนือ ยังช่วยยืนยันให้เห็นการเกิดวรรณยุกต์สนธิในภาษาตระกูลไทอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการที่วรรณยุกต์บางหน่วยเสียงมีการแปรเปลี่ยนสัทลักษณะเมื่อปรากฏหน้าหรือหลังวรรณยุกต์อื่น ๆ และหลักฐานดังกล่าวยังแสดงให้เห็นว่า ความหลากหลายและการแปรของวรรณยุกต์ตามถิ่นที่อยู่และตามกลุ่มอายุของผู้พูดนอกจากจะเกิดขึ้นในระดับของระบบวรรณยุกต์แล้ว ยังเกิดขึ้นกับรูปแบบการเกิดวรรณยุกต์สนธิอีกด้วย

เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการเกิดวรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อกับงานอื่น ๆ ที่ศึกษาวรรณยุกต์สนธิและงานที่ศึกษาการมีอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์ดังกล่าวในตอนต้นของบทความ ในที่นี้ตั้งข้อสังเกตได้ว่า วรรณยุกต์สนธิในภาษาลื้อ ถิ่นลวงเหนือมีรูปแบบที่ชัดเจนส่วนใหญ่เป็นรูปแบบที่มีการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์โดยได้รับอิทธิพลของวรรณยุกต์ที่อยู่ก่อนหน้า ได้แก่ รูปแบบที่ 1 2 และ 3 และมีเพียงรูปแบบที่ 4 เท่านั้นที่เป็นการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์โดยได้รับอิทธิพลของวรรณยุกต์ที่ตามมาซึ่งคล้ายกับการสนธิวรรณยุกต์ในภาษาจ้วงอู่หมิง (Snyder & Tianqiao, 1997, p. 117) ที่กล่าวถึงในตอนต้น นอกจากนี้หลักฐานทางกลศาสตร์ที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลื้อตามเสียงวรรณยุกต์ที่อยู่ก่อนหน้าหรือตามหลังยังช่วยยืนยันให้เห็นว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นการสนธิวรรณยุกต์ มิใช่การมีอิทธิพลต่อกันของวรรณยุกต์เช่นในภาษาไทยที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ (Abramson, 1979, Gandour, et. al., 1992a, 1992b) เนื่องจากการสนธิวรรณยุกต์ในภาษาลื้อมีความคงที่ นั่นคือ ผู้พูดออกเสียงอย่างสม่ำเสมอและรูปแบบการสนธิวรรณยุกต์ปรากฏในข้อมูลของผู้พูดมากกว่า 1 คน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับวัจนลีลาหรือความเร็วในการพูดของผู้พูดแต่อย่างใด ประเด็นเกี่ยวกับการแปรของรูปแบบการเกิดสนธิวรรณยุกต์ในภาษาลื้อตามกลุ่มอายุของผู้พูดนับเป็นประเด็นที่น่าสนใจในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง/References

- โครงการพิพิธภัณฑวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา. (2551). *ไทลื้อ อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์*.
เชียงใหม่: โครงการพิพิธภัณฑวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐพงษ์ เบญจชา. (2543). *ลักษณะของภาษาไทลื้อบ้านทุ่งมอก ตำบลบ้านม่วง อำเภอเชียงม่วน
จังหวัดพะเยา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ดุสิตพร ชานโรคนานต์. (2526). *ภาษาศาสตร์เชิงประวัติและภาษาไทยเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระพันธ์ ล. ทองคำ. (2543). กระเจงเงาะสะท้อนภาพภาษาไทยโบราณ. *วารสารอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 29(1), 2-13.
- นันทริยา ลำเจียกเทศ. (2530). ระบบเสียงภาษาลื้อที่ จ.ลำปาง. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 14(1-2),
82-93.
- นิภา อัมพรพรัตน์. (2529). *ลักษณะของภาษาไทลื้อที่ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน*
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ปราณี กุลละวณิชย์. (2527). *ภาษาไทยเปรียบเทียบ*. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผณิตรา ธีรานนท์. (2553). *การเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์และเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทลื้อ
จังหวัดเชียงราย ตามกลุ่มอายุและความสะดวกของการคมนาคม* (รายงานการวิจัย).
เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- พรเพ็ญ ตันประเสริฐ. (2555). ระบบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทลื้อในสิบสองปันนา. *วารสาร
เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย*, 19(1), 99–113.
- พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล. (2555). *การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่น
ที่พูดในจังหวัดน่าน* (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- มีวรรณ สิริวัฒน์ และคณะ. (2525). *พจนานุกรมภาษาไทยเปรียบเทียบ กรุงเทพฯ เชียงใหม่ ไทลื้อ
ไทยดำ*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เมฆม สอดส่องกฤษ. (2559). *น่านภาษาในประเทศจีนตอนใต้ ภาคที่ 2: ภาษาตระกูลไท (เล่ม 1)*.
อุบลราชธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

- รุ่งวิมล รุ่งโรจน์สุวรรณ. (2551). การสัมผัสภาษา: ปัจจัยที่มีผลต่อการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงวรรณยุกต์ในภาษาตระกูลไท บ้านสันทรายกองงาม อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. ใน *นันทนา รณเกียรติ และอมร แสงมณี (บรรณาธิการ). รวมบทความ ภาษาศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้* (น. 88-107). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). *ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง การพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Abramson, A. (1979). The coarticulation of tones: An acoustic study of Thai. In T. L-Thongkum, P. Kullavanijaya, V. Panupong, & M. R. K. Tingsabath (Eds.), *Studies in Tai and Mon-Khmer Phonetics and Phonology in Honour of Eugenie J. A. Henderson* (pp. 1-9). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Akharawatthanakun, P. (2018). Tone systems and tone variation in Lue (Luang Nuea). *Proceedings of Payap Research Symposium 2018*, 754-770.
- Bao, Z. (1999). *The Structure of Tone*. New York & Oxford: Oxford University Press.
- Brown, J. M. (1965). *From Ancient Thai to Modern Dialects*. Bangkok: White Lotus.
- Chaimano, K. (2009a). *Tonal Variation of Tai Lue Spoken in Thailand* (Doctoral Dissertation). Mahidol University, Nakhon Pathom.
- Chaimano, K. (2009b). Tonal variation in the Lue dialects of Thailand. *MANUSYA: Journal of Humanities, Special Issue*, 17, 1-19.
- Chamberlain, J. R. (1975). A new look at the history and classification of the Tai dialects. In J. G. Harris & J. R. Chamberlain (Eds.), *Studies in Tai Linguistics in Honor of William J. Gedney* (pp. 49-60). Bangkok: Central Institute of English Language, Office of State Universities.
- Chen, M. Y. (2000). *Tone Sandhi: Patterns Across Chinese Dialects*. UK: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*, sixth edition. USA: Blackwell Publishers.
- Gandour, J., Potisuk, S., Dechongkit, S., & Ponglorpisit, S. (1992a). Tonal coarticulation in Thai disyllabic utterances: A preliminary study. *Linguistics in the Tibeto-Burman Area*, 15, 93-110.
- Gandour, J., Potisuk, S., Dechongkit, S., & Ponglorpisit, S. (1992b). Anticipatory tonal coarticulation in Thai noun compounds. *Linguistics in the Tibeto-Burman Area*, 15, 111-124.

- Gedney, W. J. (1972). A checklist for determining tones in Tai dialects. In M.E. Smith (Ed.), *Studies in Linguistics in Honor of George L. Trager* (pp. 423-437). The Hague: Mouton.
- Goddard, C. (2005). *The Language of East and Southeast Asia: An Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Hudak, T. J. (Ed.). (1994). *William J. Gedney's Southwestern Tai Dialects: Glossary, Texts, and Translations*. USA: Center for South and Southeast Asian Studies, The University of Michigan.
- Hudak, T. J. (2008). *William J. Gedney's Comparative Tai Source Book*. Oceanic Linguistics Special Publication No. 34. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Intajamornrak, C. (2011). Tonal variation and change in Tai Lue spoken in Phrae province. In S. van Breugel (Ed.), *Proceedings of the Thammasat International Symposium on Language and Linguistics*, 4-22.
- Kullavanijaya, P., & L-Thongkum, T. (2000). Linguistic criteria for determining Tai ethnic groups: Case studies on Central and Southwestern Tais. *Proceedings of the International Conference on Tai Studies*, July 29-31, 1998, 273-297. Bangkok: Institute of Language and Culture for Rural Development, Mahidol University.
- Li, F-K. (1960). A tentative classification of Tai dialects. In S. Diamond (Ed.), *Culture in History: Essays in Honor of Paul Radin* (pp. 951-959). New York: Columbia University Press.
- Li, F-K. (1962). Initials and tonal development in Tai dialects. *Bulletin of the Institute of History and Philology*, 34, 31-36.
- Li, F-K. (1964). The phonemic system of the Tai Lü language. *Bulletin of the Institute of History and Philology*, 35, 7-14.
- Li, F-K. (1966). The relationship between tones and initials in Tai. In H. Z. Norman (Ed.), *Studies in Comparative Austro-Asiatic Linguistics* (pp. 82-88). The Hague: Mouton.
- Williams, G. (1986). *Linguistic Variation of Tai-Lue*. (Master's Thesis). University of Auckland.
- Snyder, W. C., & Tianqiao, L. (1997). Wuming Zhuang tone sandhi: A phonological, syntactic, and lexical investigation. In J. A. Edmonson & D. B. Solnit (Eds.) *Comparative Kadai: The Tai Branch* (pp. 107-137). Dallas, TX: The Summer Institute of Linguistics and The University of Texas at Arlington.
- Zhang, J., & Liu, J. (2011). Tone sandhi and tonal coarticulation in Tianjin Chinese. *Phonetica* 68, 161-191.

ภาคผนวก: ระบบวรรณยุกต์ในภาษาลีถิ่นต่าง ๆ รวบรวมจากเอกสารและงานวิจัย
ที่มีผู้นำเสนอไว้ระหว่างปี พ.ศ. 2499 – 2560 (ค.ศ.1956 – 2018)²²

● กลุ่ม A123-4

(1)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /55/	T.3 /25/	T.5 /33/	T.3 /25/	T.1 /55/
2					
3					
4	T.2 /31/	T.4 /33/	T.6 /22/	T.4 /33/	

ลือ เชียงทอง สิบสองปันนา (ตัดแปลงจาก Li, 1964 อ้างถึงใน Williams, 1986)

(2)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /55/	T.3 /35/	T.5 /13/	T.3 /35/	T.1 /55/
2					
3					
4	T.2 /51/	T.4 /33/	T.6 /11/	T.4 /33/	

ลือ สิบสองปันนา (ตัดแปลงจาก Kullavanijaya et al., eds. 1984 อ้างถึงใน Williams, 1986)

(3)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /55/	T.3 /12/	T.5 /11/	T.3 /12/	T.1 /55/
2					
3					
4	T.2 /21/	T.4 /33/	T.6 /31/	T.4 /33/	

ลือ เชียงรุ่ง (ตัดแปลงจาก Gedney, 1969 อ้างถึงใน Hudak, 2008)

(4)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /44/	T.3 /24/	T.5 /213/	T.3 /24/	T.1 /44/
2					
3					
4	T.2 /31/	T.4 /33/	T.6 /22/	T.4 /33/	

Lue Moeng Nun, Sipsongpanna (ตัดแปลงจาก Kullavanijaya, 1985 อ้างถึงใน Williams, 1986)

(5)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 HL	T.3 HR	T.5 LR ²	T.3 HR	T.1 HL
2					
3					
4	T.2 HF	T.4 ML	T.6 LL	T.4 ML	

Lue Sipsongpanna (ตัดแปลงจาก Fu et al., 1956 อ้างถึงใน Williams, 1986)

(6)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 HL	T.3 HR	T.5 LR ²	T.3 HR	T.1 HL
2					
3					
4	T.2 MF	T.4 ML	T.6 L ²	T.4 ML	

Lue Chieng Rung (ตัดแปลงจาก Hartmann, 1976, 1984 อ้างถึงใน Williams, 1986)

(7)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /55/	T.3 /35/	T.5 /13/	T.3 /35/	T.1 /45/
2					
3					
4	T.2 /31/	T.4 /33/	T.6 /21/	T.4 /33/	T.7 /43/

Thaet 1 (ลือ มราชุตสมาน ดพยวน อเชียงคำ จ.พะเยา) (ตัดแปลงจาก Williams, 1986)

(8)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /55/	T.3 /35/	T.5 /13/	T.3 /35/	T.1 /55/
2					
3					
4	T.2 /31/	T.4 /33/	T.6 /21/	T.4 /33/	

Thaet 2 (ลือ มราชุตสมาน ดพยวน อเชียงคำ จ.พะเยา) (ตัดแปลงจาก Williams, 1986)

(9)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /44/	T.3 /45/	T.5 /13/	T.3 /45/	
2					
3					
4	T.2 /31/	T.4 /42/	T.6 /31/	T.4 /42/	T.7 /43/

Waen 1, Waen 2 (ลือ ดนัยนวน อเชียงคำ จ.พะเยา) (ตัดแปลงจาก Williams, 1986; Hanna, 1985 อ้างถึงใน Williams, 1986)

(10)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /45/	T.3 /35/	T.5 /12/	T.3 /35/	T.1 /45/
2					
3					
4	T.2 /31/	T.4 /33/	T.6 /21/	T.4 /33/	T.7 /43/

Saaj 1 (ลือ มหาราย ดเวียง อเชียงคำ จ.พะเยา) (ตัดแปลงจาก Williams, 1986)

(11)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /45/	T.3 /35/	T.5 /13/	T.3 /35/	T.1 /45/
2					
3					
4	T.2 /31/	T.4 /33/	T.6 /21/	T.4 /33/	T.7 /43/

Saaj 2 (ลือ มหาราย ดเวียง อเชียงคำ จ.พะเยา) (ตัดแปลงจาก Williams, 1986)

(12)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /45/	T.3 /35/	T.5 /11/	T.3 /35/	T.1 /45/
2					
3					
4	T.2 /51/	T.4 /33/	T.6 /31/	T.4 /33/	T.7 /43/

Luem (ลือ ดมลาย อเมยจาย จ.เชียงราย) (ตัดแปลงจาก Williams, 1986)

²² ในภาคผนวกจะเรียกชื่อภาษาตามที่มีระบุในเอกสารและงานวิจัยแต่ละชิ้น

(13)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /55/	T.3 /35/	T.5 /13'/?	T.3 /35/	T.1 /55/
2					
3					
4	T.2 /51/	T.4 /33/	T.6 /31'/?	T.4 /33/	

Cee (ชื่อ ค.แม่สาย อ.แม่สาย จ.เชียงราย)
(ดัดแปลงจาก Williams, 1986)

(14)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /55/	T.3 /35/	T.5 /13'/?	T.3 /35/	T.1 /45/
2					
3					
4	T.2 /31/	T.4 /33/	T.6 /11'/?	T.4 /33/	T.7 /43/

Cerng (ชื่อ ม.หนอง ค.ฝ่ายขาว อ.เชียงคำ จ.พะเยา)
(ดัดแปลงจาก Williams, 1986)

(15)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /55/	T.3 /35/	T.5 /13'/?	T.3 /35/	T.1 /55/
2					
3					
4	T.2 /51/	T.4 /33/	T.6 /31'/?	T.4 /33/	

Lung 1, Lung 2 (ชื่อ เมืองสูง ลิบสองป้านนา)
(ดัดแปลงจาก Williams, 1986)

(16)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /35/	T.3 /12/	T.5 /21'/?	T.3 /12/	T.1 /45/
2					
3					
4	T.2 /32/	T.4 /22/	T.6 /41'/?	T.4 /22/	

Yonglp (Lue) (ชื่อ ม.ศรีทรายมูล ต.ท่าปาลาดูก อ.แม่กา จ.ลำพูน)
(ดัดแปลงจาก Williams, 1986)

(17)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 [35]	T.3 [14]	T.5 [21]	T.3 [14]	T.1 [45]
2					
3					
4	T.2 [33]	T.4 [22]	T.6 [41]	T.4 [22]	

Eastern Yong (Lue) Lamphun (ดัดแปลงจาก Neamark, 1985 อ้างถึงใน Williams, 1986)

(18)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /45/	T.3 /25/	T.5 /213'/	T.3 /25/	T.1 /45/
2					
3					
4	T.2 /41/	T.4 /43/	T.6 /21/	T.4 /43/	

ชื่อ ม.พวน อ.เชียงคำ จ.พะเยา (ดัดแปลงจาก Weroha, 1975 อ้างถึงใน Williams, 1986)

(19)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 [325], [24]	T.3 [322]	T.5 [41], [442]	T.3 [22]	T.1 [45]
2					
3					
4	T.2 [441], [32]	T.4 [42]	T.6 [53]	T.4 [32]	T.2 [44]

ไทชื่อเมืองเขียนรุ่งพูดในม.ลำพูนภาคเหนือ อ.เขียนแสน จ.เขียนราย (ดัดแปลงจาก รุ่งโรจน์สุวรรณ, 2551)

(20)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 สูง ระดับ	T.3 ต่ำ ระดับ	T.5 ต่ำ ระดับ	T.3 ต่ำ ระดับ	T.1 สูง ระดับ
2					
3					
4	T.2 กลาง ต่ำ	T.4 กลาง ระดับ	T.6 กลาง ต่ำ	T.4 กลาง ระดับ	

ไทชื่อ ม.สันมะเฟ้น ถิ่นเมืองวะ (ดัดแปลงจาก Ploykaew, 1985 อ้างถึงใน นิก้า อัมพรพรดี, 2529)

(21)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /44/	T.3 /344/	T.5 /232/	T.3 /344/	T.1 /44/
2					
3					
4	T.2 /343/	T.4 /332/	T.6 /33/	T.4 /332/	

ไทชื่อ ต.ป่าคา อ.ท่าวันนา จ.น่าน (ดัดแปลงจาก นิก้า อัมพรพรดี, 2529)

(22)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /35/	T.3 /24/	T.5 /213'/	T.3 /24/	T.1 /35/
2					
3					
4	T.2 /31/	T.4 /33/	T.6 /22'/	T.4 /33/	

ชื่อ ม.หนองบัว ต.ป่าคา อ.ท่าวันนา จ.น่าน (ดัดแปลงจาก พันรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2555)

(23)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /55/	T.3 /35/	T.5 /13'/	T.3 /35/	T.1 /55/
2					
3					
4	T.2 /31/	T.4 /33/	T.6 /21'/	T.4 /33/	

ไทชื่อ ต.พวน อ.เชียงคำ จ.พะเยา (ดัดแปลงจาก William, 1986)

(24)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 /55/	T.2 /313/	T.3 /231/	T.2 /313/	T.4 /454/
2					
3					
4	T.5 /22/	T.6 /33/	T.7 /342/	T.6 /33/	

ไทชื่อ ม.ทุ่งนอก ต.บ้านมา อ.เชียงม่วน จ.พะเยา (ดัดแปลงจาก ณัฐพรณ์ เบญญา, 2543)

(25)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 สูง ระดับ	T.3 กลาง- ตก-ขึ้น	T.5 ต่ำ- ขึ้น	T.3 กลาง- ตก-ขึ้น	T.7 สูง- ตก-ขึ้น
2					
3					
4	T.2 ต่ำ ระดับ	T.4 กลาง ระดับ	T.6 กลาง- ขึ้น-ตก	T.4 กลาง ระดับ	T.3 กลาง- ตก-ขึ้น

ชื่อ เขวงไร่เขมฤ์ สบ.ป.ตา (สุวรรณ สิริวัฒนาเขต, 2525)

(26)

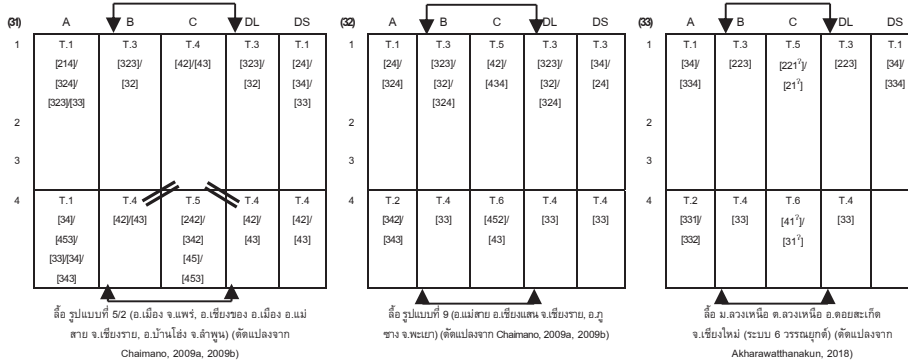
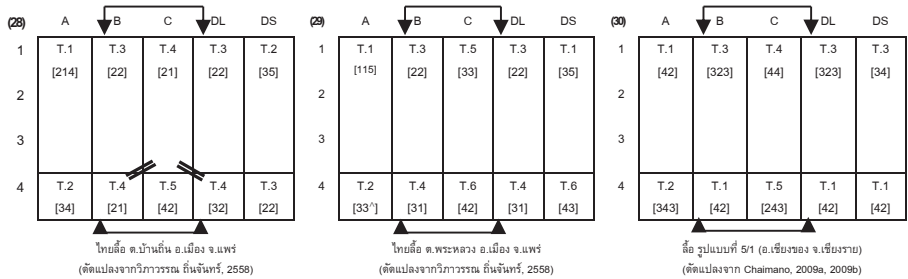
	A	B	C	DL	DS
1	T.1 กลาง- ขึ้น	T.5 ต่ำ ระดับ	T.6 กลาง- ต่ำ-ตก	T.5 ต่ำ ระดับ	T.1 กลาง- ขึ้น
2					
3					
4	T.2 สูง ระดับ	T.4 กลาง ระดับ	T.3 กลาง ระดับ	T.4 กลาง ระดับ	

ไทชื่อ เชียงราย (ดัดแปลงจาก เน้นหา ขีรานนท์, 2553)

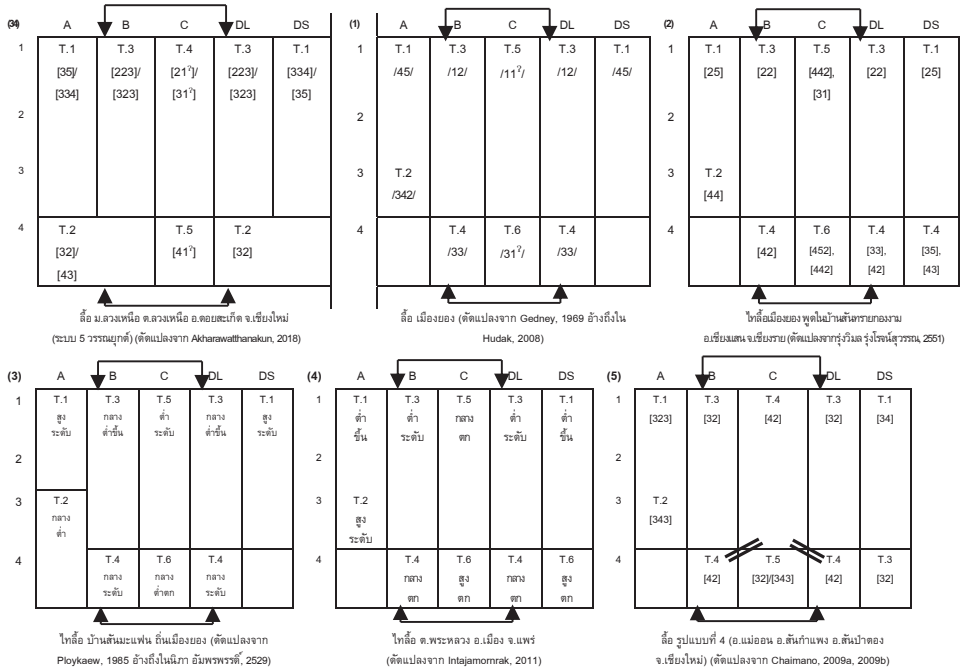
(27)

	A	B	C	DL	DS
1	T.1 ต่ำ ขึ้น	T.3 ต่ำ ระดับ	T.4 กลาง ระดับ	T.3 ต่ำ ระดับ	T.1 ต่ำ ขึ้น
2					
3					
4	T.2 สูง ระดับ	T.4 กลาง ระดับ	T.5 สูง ตก	T.4 กลาง ระดับ	

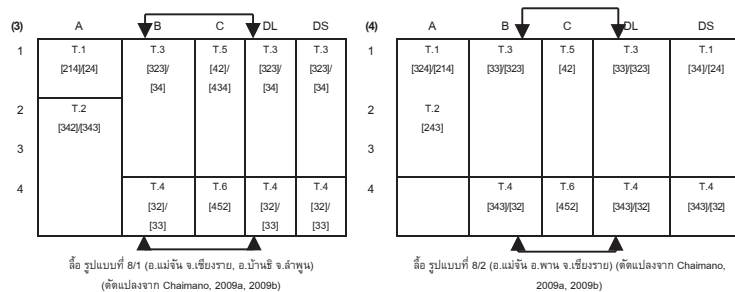
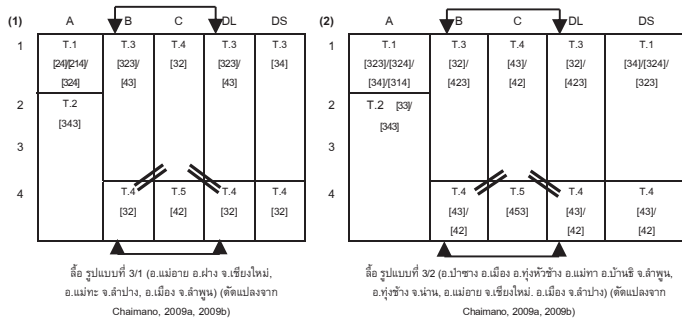
ไทชื่อ ต.บ้านต้น อ.เมือง จ.แพร่ (ดัดแปลงจาก Intajamorrak, 2011)

● กลุ่ม A12-34

● **กลุ่ม A1-234**

● **กลุ่ม A1-23-4 และ A1-2-3-4 (A1=A3, A2=A4)**

